

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

ORD, MENING OCH MAKT

En kritisk analys av barnavårdsutredningar

SQ4562 Vetenskapligt arbete i socialt arbete 15hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education

Kandidatnivå

Höstterminen 2019

Författare: Linda Andreasson och Emmy Sjöberg

Handledare: Hanna Wikström

Antal ord: 18029

Abstract

Titel: Ord, mening och makt - en kritisk analys av barnavårdsutredningar

Syftet med studien är att undersöka på vilket sätt socialsekreterare genom det skriftliga språket använder argumentation för att övertyga läsarna och rättfärdiga sina beslut i utredningar enligt lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, 2§.

I undersökningen använder vi en kvalitativ textanalys med inspiration från Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. Vi använder även teoretiska begrepp och verktyg som utgår från retorik, professionalitet och makt. Studien visar att analysdelen i utredningar gällande tvångsomhändertagande överlag skrivs med stark bestämdhet och utan utskrivna aktör, detta i kombination med olika retoriska knep gör att analysen i utredningen kan upplevas hård där "sanningar" konstrueras genom det skriftliga språket. Olika former av makt och motmakt synliggörs både genom socialsekreterarens tolkningsföreträdare gentemot familjen och familjens som ibland besvarar detta med att göra motmakt. Makt visar sig också i hur socialsekreteraren använder sig av begrepp utan förklaring och ett myndighetsspråk. Detta riskerar att både begränsa familjen att förstå vad som skrivs samt öka klyftan mellan familjen och socialtjänsten. Olika diskurser synliggörs i analysen, vissa är mer framträdande medan andra visar sig implicit. Det är främst fyra diskurser som framträder i analyserna och dessa är den psykologiska, den psykosociala, den medicinska och den juridiska diskursen. Den psykologiska diskursen visar sig främst genom användandet av anknytningsteorin, den psykosociala är bredare och synliggörs genom att barnet sätts i relation till sin omgivning och den medicinska diskursen yttrar sig genom medicinska termer och diagnoser. Olika diskurser vilar på antaganden. De diskurser som synliggörs i utredningarna avslöjar även värderingar och visar på hur dominanta diskurser ofta används ofreflekterat. Utredningarna skrivs för förvaltningsrätten vilket visar sig i socialsekreterarnas argumentation i hur de använder juridiska termer som är direkt hämtade från lagboken.

Nyckelord: Tvångsvård, barnavårdsutredningar, kritisk diskursanalys, diskurs, makt

Förkortningar

LVU: lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

SoL: Socialtjänstlag (2001:453)

BBIC: Barns behov i centrum

FL: Förvaltningslag (2017:900)

FR: Förvaltningsrätten

VFU: Verksamhetsförlagd utbildning

HVB: Hem för vård och boende

BUP: Barn och ungdomspsykiatri

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Syfte och frågeställningar	9
1.2 Kort bakgrund avseende barnavårdsutredningar	10
2. Tidigare forskning	12
2.1 Institutionella aspekter.....	12
2.2 Språkets betydelse.....	13
2.3 Socialsekreterarens perspektiv	15
2.4 Barnavårdens utveckling.....	16
3. Teoretiska ramverk och begrepp	18
3.1 Kritisk diskursanalys som teori	18
3.2 Diskurs	18
3.3 Modalitet, transitivitet och interdiskursivitet/ intertextualitet	19
3.4 Mångtydiga begrepp och hegemoni.....	19
3.5 Språkliga verktyg.....	20
3.6 Makt	21
3.6.1 Makt och Foucault	21
3.6.2 Motmakt.....	22
3.6.3 Doxisk makt	22
3.6.4 Makt och sanning	23
3.7 Professionella strategier	23
4. Metod & metodologiska överväganden	25
4.1 Kvalitativ metod	25
4.1.1 Kritisk diskursanalys som metod	25
4.1.2 Faircloughs tredimensionella modell.....	26
4.2 Urval och avgränsningar	27
4.3 Insamling av empiri	28
4.4 Bearbetning av empiri	29
4.5 Tillförlitlighet.....	31
4.6 Metoddiskussion.....	32
4.7 Forskningsetiska överväganden	33
4.8 Arbetsfördelning.....	34
5. Analys	35
5.1 Språkliga resurser	35
5.1.1 Styrka i påstående och aktörskap	35
5.1.2 Retoriska resurser	39
5.2 Myndighetsspråk	39

5.2.1 Mångtydiga begrepp	39
5.3 Medvetna och omedvetna strategier	41
5.3.1 Välvilja och rättfärdigande.....	41
5.3.2 Underliggande budskap	42
5.3.3 Motmakt.....	43
5.4 Synliggjorda diskurser	45
5.4.1 Psykosocial diskurs.....	45
5.4.2 Medicinsk diskurs.....	46
5.4.3 Psykologisk diskurs	48
5.4.4 Juridisk diskurs	50
5.4.5 Vetenskaplig diskurs.....	50
5.4.6 Mindre framträdande diskurser.....	51
6. Slutsats	54
7. Slutdiskussion	58
8. Referenslista	61
9. Bilagor	64

Förord

Vi vill tacka de kommuner som har hjälpt oss att tillhandahålla material i form av utredningar, utan er hade denna studie inte varit möjlig att genomföra. Ett särskilt tack till de som varit behjälpliga kring det praktiska, ni vet vilka ni är. Tack till vår handledare Hanna Wikström för vägledning och feedback genom hela denna process. Inte minst men sist tack till varandra för ett gott samarbete.

1. Inledning

Ett av de största ingrepp som kan göras i en familjs liv är att separera barn och föräldrar. För att socialtjänsten ska kunna agera för barns skydd gör de utredningar som ska ligga till grund för beslut i förvaltningsrätten. Dessa utredningar skrivs av socialsekreterare som ska lyfta fram barnets grundläggande rättigheter och hur barnet bäst ska skyddas (Leviner & Lundström, 2017). Under vår verksamhetsförlagda utbildning fick vi själva erfara en del i de svårigheter som finns i arbetet med att skriva barnavårdsutredningar. Känslig och personlig information ska hanteras objektivt och sakligt samtidigt som trovärdigheten i utsagor ska värderas. Vi menar att under utredningens skrivprocess utsätts socialarbetaren för påtryckningar kring utredningens innehåll och framställningar. Dessa påtryckningar kommer från flera aktörer på flera nivåer såsom familjen, sjukvården, skolan, den egna myndigheten och förvaltningsrätten. Komplexiteten med uppdraget att skriva utredningar och konsekvenserna det kan få för familjen gör det viktigt att studera utredningar i barnavårdsärenden. Hur utredningen skrivs kan påverka om barn som är i behov av skydd får det eller inte. Samtidigt kan utredningar som är för ensidiga i sin argumentation leda till en orättvis bild av familjens situation där både styrkor och svagheter bör lyftas.

Redan för tjugofem år sedan synliggjorde Lee (1994) att barnavården är starkt styrd av objektiva processer, då socialsekreteraren representerar en myndighet och inte sig själv samt formella processer utifrån myndigheten och deras tydliga mål gällande effektivitet. Författaren argumenterar för ett kritiskt förhållningssätt med fokus på hur makt kan utövas genom institutionellt organiserat språk istället för fokus på att uppnå effektivitet. Ponnert & Svensson (2019) påtalar att diskussionen kring effektivitet kvarstår än idag, vilket visar sig genom mätningar om socialsekreterares arbete faktiskt gör någon nytta. Hydén (1995) menar att utredningstexter är ett resultat av en komplex social process där klienter konstrueras genom utredningstexter. Texter formas i en specifik kontext där myndigheten äger texten och ger den betydelse endast genom det institutionella sammanhanget. Med detta har socialsekreteraren alltid en institutionell makt att förhålla sig till, oavsett vilka andra avsikter som finns. Järvinen (2015) beskriver på ett liknande sätt hur klienter skapas av organisationen genom att socialarbetare omdefinierar klienters problem så att de passar in i organisationens uttalade och outtalade föreställningar om hur sociala problem uppstår och vad som orsakat

dem. Det kan betyda att personer som inte faller inom ramen för hur en klient med en specifik problematik bör agera, blir svåra att placera. Istället för att forma systemet, formar man klienten. Järvinen (2015) beskriver detta som en typ av doxisk makt, det vill säga en form av subtil maktutövning som handlar om traditioner, normer och djupt förankrade föreställningar som funnits i organisationen under så lång tid att ingen längre reflekterar över dem.

Språkforskaren Ström (2017) har sett att både formellt och informellt språk används i barnavårdsutredningar och förklarar detta genom att en och samma text kan ha olika syften beroende på vem eller vilka som den riktar sig till. Detta betyder att det finns flera budskap i texten, vilket betyder att man har flera aktörer att förhålla sig till i en och samma utredning. Det innebär att det finns motstridigheter i hur socialsekreteraren ämnar skriva i en och samma utredning och vad som ska framhävas i den. Ponnert (2007) visar med sin avhandling att socialsekreterare har olika strategier för att bibehålla en god relation med vårdnadshavarna som dem ska fortsätta samarbeta med, samtidigt som de kritiserar deras föräldraförmåga. En av dessa strategier är att växla mellan positiva och negativa omdömen om familjer så att både styrkor och svagheter i föräldraförmåga lyfts fram, för att inte riskera att förlora familjen även efter att ett dombeslut har gått igenom eller inte. Socialsekreteraren måste alltså balansera mellan att beskriva vårdnadshavares svagheter å ena sidan, utan att kränka dem i processen, och samtidigt sätta barnets behov i först.

Herz m.fl (2012) menar att hur socialarbetare talar om olika sociala problem, kategoriserar klienter samt hur insatser formuleras och utförs är en del i ett maktutövande där makt blir till genom språket. Socialsekreterare besitter makt i form av både tolkningsföreträde och position i förhållande till klienten genom att de sammanställer och skriver utredningarna. Socialarbetarens yrkesposition och tolkningsföreträde riskerar att reproduceras och institutionaliseras om den inte synliggörs och problematiseras. Hur socialarbetare uttrycker sig kan alltså ses som berättelsens makt där sociala fenomen och dess innebörd skapas och omskapas. Makt blir alltså någonting som praktiseras i berättelsen och hur den utformas (Börjesson & Rehn 2009). Samtidigt visar studier att socialsekreterare ofta känner vanmakt inför sitt uppdrag och att de befinner sig i en position mellan makt och vanmakt i relation till i vilken utsträckning de kan påverka när familjer

exempelvis inte vill prata med, eller inte har förtroende för socialtjänsten och därmed inte vill delta i utredningen (Järvinen, 2015; Ström, 2017). Det finns en allmän uppfattning hos socialsekreterare att de ska göra så gott som möjligt för barn och familjer vilket kan påverkas av hur socialsekreterare tar sig an sådana dilemman som nämnts ovan (Ponnert & Svensson, 2019). Socialtjänsten är också beroende av att ha tillförlitlig information om hur barnet verkligen har det för att kunna agera överhuvudtaget. Utöver aktörers viljor och deltagande samt socialsekreterarnas makt och vanmakt finns också de styrdokument som ligger till grund för hur utredningarna ska skrivas, till exempel BBIC som står för barns behov i centrum (Ponnert, 2017).

Sammanfattningsvis menar vi att socialsekreterare har ett stort ansvar i sin svåra, komplexa och känsliga arbetsuppgift som samtidigt präglas av makt. Både vid argumentation utifrån den professionella positionen och vid själva uppdraget att skriva utredningar i syfte att ansöka om vård för barnet utanför hemmet. Genom sitt sätt att uttrycka sig har de en viktig roll i hur klientens verklighet skapas där språket är något som både representerar och reproducerar verkligheten samt sätter gränser för vad som anses vara socialt accepterat och möjligt i en viss kontext (Ponnert & Svensson, 2019). Vi är därför intresserade av att undersöka hur språk används i sociala barnavårdsutredningar.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka på vilket sätt socialsekreterare genom det skriftliga språket använder argumentation för att övertyga läsarna och rättfärdiga sina beslut i utredningar enligt lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, 2§.

Studiens frågeställningar:

- Vilka språkliga medel och andra strategier använder sig socialsekreterare av i utredningarna?
- Hur bygger socialsekreterare upp sin argumentation i utredningarna?
- På vilket sätt framträder olika former av makt i utredningarna?

1.2 Kort bakgrund avseende barnavårdsutredningar

När barnavårdslagstiftningen infördes i Sverige vid sekelskiftet var det ett helt nytt element i socialpolitiken och den var djupt påverkad av idéer om social kontroll. Denna aspekt av social kontroll minskade gradvis och ersattes av fokus på skydd av barnet vid situationer där barnet risker att fara illa. Teorier om avvikande beteende som lagstiftningen grundades på, skiftades över tid från moraliska förklarande modeller till olika psykologiska modeller. Den nuvarande lagstiftningen möjliggör, till skillnad från tidigare, professionalisering av socialt arbete genom att göra det sociala arbetet till en professionell yrkesposition som ger legitimitet åt socialarbetaren och dennes arbete (Lundström, 1993).

Insatser från socialtjänsten om stöd och hjälp skall i första hand ges i frivilliga former enligt Socialtjänstlagen (SoL). När frivilliga former inte bedöms vara tillräckliga eller då samtycke till vård inte finns, eller bedöms vara otillförlitliga, kan lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga bli aktuell. Tvångsvård enligt §2 och §3 LVU kan bli aktuellt på två grunder, så kallade "miljöfall" och " eget beteende". Miljöfall handlar om brister i den unges miljö eller de personer som ska svara för den unges uppfostran och omsorg, medan " eget beteende" handlar om hur den unga själv utsätter sig för risker genom sitt beteende (Fahlberg & Larsson, 2016). Vi har valt att i denna studie fokusera på §2 LVU. I lagen står:

På grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling allvarligt skadas (Lag (1990:52)).

Bestämmelser om dokumentation och handläggning i socialt arbete regleras i 11 kap. socialtjänstlagen (SoL) där det står att händelser av betydelse samt faktiska omständigheter skall dokumenteras. Beslut om ärende enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga skall enligt § 20 förvaltningslagen (FL) motiveras på ett tydligt sätt så att förvaltningsrätten och den enskilde förstår skälen till att socialtjänsten har lagt fram förslag på beslutat och vad det grundar sig i (Fahlberg & Larsson, 2016).

Rättssäkerhet är ett mångtydigt begrepp, men i huvudsak handlar det om juridiskt beslutsfattande där likabehandling och förutsägbarhet är centrala mål och värden. Formell rättssäkerhet innebär att beslutsfattaren arbetar i enlighet tre viktiga grundläggande principer. Legalitetsprincipen innebär att offentlig makt endast kan utövas inom lagens gränser, det vill säga att beslut måste ske inom ramen för vad lagen tillåter. Objektivitetsprincipen betyder att ärenden ska behandlas sakligt och opartiskt vilket utesluter egna värderingar och normer. Proportionalitetsprincipen innebär att ingripandet ska stå i proportion till insatsen, vara relevant och tillmötesgå det tänkta syftet med insatsen (Alexius & Hollander, 2017).

BBIC (barns behov i centrum) är ett dokumentationssystem som fungerar som verktyg och vägledning i hur barnavårdsutredningar ska skrivas samt hur socialsekreterare på ett systematiskt sätt ska samla in information. Det är Socialstyrelsen som har tagit fram styrdokumentet och de håller även i utbildningar för hur det ska användas. BBIC utvecklades av Socialstyrelsen efter uppdrag från regeringen för att stärka familjehemsvården. Syftet med BBIC var bland annat att säkerställa kvalitén samt en strävan efter enhetlighet gällande utredningsförfarandet. BBIC är utvecklat utifrån en brittisk modell för barnavårdsutredningar och lanserades i Sverige år 2006. År 2015 hade 284 av 290 kommuner implementerat modellen, varav de flesta utredningar idag styrs utifrån BBIC:s dokumentationslogik som bland annat vilar på ett utvecklingsekologiskt perspektiv där barnet ses i förhållande till sin omgivning. BBIC har reviderats, senast år 2014 (Ponnert, 2017). BBICs triangel utgår från tre viktiga områden; föräldrars förmåga, familj och miljö och barnets utveckling, dessa tre har ytterligare underkategorier som visar socialsekreteraren vilka områden som bör undersökas beroende på vad oron kring barnet handlar om. Här används flera centrala begrepp för att vägleda socialsekreteraren i vilka tänkbara områden som kan behöva undersökas (Socialstyrelsen, 2018).

2. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi redogöra för tidigare forskning som är relevant utifrån vår studie. För att hitta relevant forskning, teori och underlag till studien har vi gjort flera litteratursökningar med avsikt att söka efter vetenskapliga publicerade texter. Vi har använt oss av databaser genom Göteborgs Universitetsbiblioteks webbsida som "Supersök", "ProQuest", "Social Sciences", "LIBRIS" och "Swepub.se". Vi har använt sökord på både engelska och svenska för att få artiklar skrivna både utifrån en svensk och internationell kontext. De sökord vi använt är: *diskurs, barnavårdsutredningar, LVU, makt, diskursanalys, discourse, discourse analysis, child care, child protection, child investigations, investigations, social service, power*. Vi har fått olika antal relevanta träffar vid olika kombinationer av sökorden. Generellt har genomsnittet varit cirka fem till tio relevanta träffar. Vi har även hittat relevant forskning genom att läsa referenslistor av andra författare, samt utefter de referenser som används frekvent i forskning inom ämnet.

2.1 Institutionella aspekter

Redan för tjugofem år sedan visar forskning att ett diskursanalytiskt förhållningssätt har satts i relation till barnavårdsutredningar. Nick Lee (1994) tar avstamp i om ett diskursanalytiskt förhållningssätt i socialpsykologi har producerat metoder att undersöka det institutionella språket tillräckligt nyanserat. Artikeln utgår ifrån Storbritanniens samhällsbyggnad. Som nämnts i inledningen menar författaren att socialtjänstens barnavård är styrd av formella processer i arbetet och den enskilde socialarbetarens objektivitet då denne representerar en myndighet och inte sig själv. I dessa formella processer ligger fokus på mål om effektivitet och Lee (1994) menar att vi genom ett mer kritiskt förhållningssätt kan skapa andra mål och fokusera på skapandet av makt genom institutionellt organiserat språk. Han använder begreppet diskurs i ett kritiskt socialpsykologiskt förhållningssätt och relaterar diskurser till institutioner. Författaren kommer fram till att det finns en stark tendens att institutioner pratar "för" eller "om" andra aktörer, som i barnavården där utredningar handlar om barn och familjer. Han menar att detta är något som skapas utifrån institutionell makt och att det är en kommunikativ produkt. Författaren menar också att i vissa lägen kan exempelvis socialtjänstens syften skilja sig åt gentemot andra instanser och ibland vara likadana vilket han menar påverkas av kontexten kring hur och när dessa

myndigheters arbeten möts. För oss är författarens slutsatser relevanta då vi vidare vill undersöka hur klienter framställs i utredningar gällande barnavård och med inspiration från Lee (1994) titta vidare på “för” och “om” aspekten kring en klient. Likt författaren är vi intresserade av att använda ett diskursanalytiskt perspektiv för att undersöka hur det institutionella språket skapar “legitima sanningar”.

Även Hydén (1995), professor i socialpsykologi, har analyserat textunderlag för beslut om tvångsomhändertagande av barn i Sverige och likt Lee (1994) fokuserar han i sin avhandling på vilken roll de institutionella instanserna har i den sociala barnavården. Hydén (1995) fokuserar i sitt arbete på narrativa perspektiv vilket han även använt i denna avhandling där utredningsberättelser ger socialsekreterare och klienter en karaktär med moralisk mening som ger innebörd åt deras handlande. Författaren menar att textunderlagets funktion är att ge legitimitet åt, samt rättfärdiga, socialtjänstens beslut och syftar till att en social konstruktion av klienten sker genom utredningstexter som är resultatet av en oerhört komplex social process. Detta innebär att texterna formas i en specifik kontext där myndigheten äger texten och ger den betydelse endast genom det institutionella sammanhanget. Hur innehållet framställs menar Hydén (1995) bygger på socialsekreterarens redan kända sociala och kulturella antaganden om klientens livssituationer, där socialarbetaren som företrädare för en myndighet väljer vad som ska tas med och inte i utredningen. Vi är intresserade av att titta närmare på socialsekreterarnas argumentation utifrån ett maktperspektiv.

2.2 Språkets betydelse

Språkforskaren Ström (2017) har också fokus på barnavårdsutredningar och språkets betydelse. Avhandlingen är uppdelad i två delar där han studerar utredningarna utifrån ett lingvistiskt genre-perspektiv och ur ett maktkritiskt perspektiv. Den maktkritiska delen är den mest relevanta för vår studie för att denna del belyser hur makt kan relateras till språk vilket kan vägleda oss i vår egen analys. Författaren använder enkätsvar och intervjuer med socialsekreterare men främst skriftliga barnavårdsutredningar som han analyserar genom att leta mönster i de språkliga uttryck som socialsekreterare använder för att lyfta fram deras förhållningssätt och argumentationer inför ett beslut. Han belyser konsekvenser i form av makt/ansvar samt hur det påverkar den professionella identiteten och den enskilde individen. För vår studie är detta relevant då även vi

ämna studera språket i barnavårdsutredningar utifrån ett maktperspektiv. Med sitt resultat visar Ström (2017) att den kommunikativa delen med utredningarna ter sig i princip likadant ut i alla utredningar, alltså det beslut som socialsekreteraren vill argumentera för med utredningen. Dock skiljer sig innehållet och det skriftliga språket i alla utredningar och det även kan skilja sig inom en och samma utredning då socialsekreteraren väljer att skriva utifrån olika utgångspunkter i olika stycken. Författaren har som nämnts i inledningen även urskiljt formellt och informellt språk i utredningarna som pekar på olika syften och motstridigheter i en och samma text. Författaren belyser att socialsekreterarens språkanvändning och syfte i en text ibland kan dölja den "sanne" upphovsmannen till utformningen av texten, vilket här är myndigheten. Författaren menar att hur myndigheters väljer att styra och påverka exempelvis beslut i ett barnavårdsärende kan styras av andra omständigheter, som exempelvis ekonomiska begränsningar, som de inte vill lyfta fram även då deras agenda passivt uttrycks i utredningarna. Som nämnts i inledningen visar Ströms (2017) resultat att en socialsekreterare ofta kan befinna sig i ett mellanläge mellan att ha makt och att inte ha makt. Vi är även som Ström (2017) intresserade av hur makten spelar roll i detta och hur makten kan visa sig genom språkliga uttryck i en text.

Likt Ström (2017) har Pamela D. Schulz (2014), fokuserar på språk och kommunikation, skrivit en artikel där hon använt kritisk diskursanalys. Artikeln är publicerad i tidskriften "Children Australia" och belyser hur en kritisk diskursanalys kan användas som en effektiv metod för att analysera myndighetstexter som används som beslutsunderlag i rätten. Det är inte ovanligt att rätten ber om experters utlåtanden som kommer att ligga till grund för beslut i rätten. Författaren ifrågasätter därför om rätten verkligen får hela berättelsen genom rapporter och utredningar. I artikeln granskar författaren en utskrift från ett polisförhör som hålls med mamma till ett barn där pappan anklagas för att ha utsatt barnet sexuellt. Med hjälp av en kritisk diskursanalys visar Schulz (2014) hur polisens inställning och attityd har betydelse för hur mamman istället blir ifrågasatt och framställs som icke-trovärdig, vilket i detta fall indikerar att rätten inte får hela berättelsen för att kunna ta ett beslut och därmed får heller inte barnet det skydd det har rätt till. Diskursanalysen i detta exempel föreslår att rätten bör bli mer medvetna om andra faktorer som kan ha betydelse i dessa situationer, då de uppenbart kan äventyra barns välmående. Schulz (2014) menar att man genom

en diskursanalys av denna typ av myndighetstexter och förhörsprotokoll kan synliggöra och problematisera hur olika aktörer blir framställda. Detta går att koppla till socialtjänstens barnavårdsutredningar, då de liksom polisen är en myndighet som lägger fram ett förslag om beslut som kommer att ligga till grund för beslut i förvaltningsrätten.

2.3 Socialsekreterarens perspektiv

Ponnert (2007) fokuserar i sin avhandling på socialsekreterares utredningsarbete av barn och unga inom socialtjänsten. Syftet med avhandlingen är att beskriva och analysera tvångsvårdsprocessen ur socialsekreterares perspektiv samt förstå och förklara hur detta påverkar barnavården i praktiken. Författaren har undersökt detta genom att analysera barnavårdsutredningar utifrån ett maktperspektiv och genomför även fokusgruppsintervjuer med socialsekreterare. Författaren använder sig av Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater och Hasenfelds teorier om människobehandlande organisationer samt ett kritiskt perspektiv på rättssystemets begränsningar och hur detta påverkar det sociala arbetet i praktiken. Avhandlingen beskriver hur bedömning av tvångsvård av barn och unga är förenat med stor osäkerhet och att socialsekreterare förknippar tvångsvårdsprocessen med risk att "förlora kontroll över ärendet". Med detta menas att de vill känna att de har grepp om utredningen som helhet med syfte samt bibehålla relation med familjen även efter ansökan om tvångsomhändertagande, oavsett om den gått igenom eller inte. För att bibehålla denna relation använder socialsekreterarna olika strategier. Den första strategin Ponnert (2007) identifierade är att socialarbetare inväntar rättsliga bevis som styrker deras moraliska övertygelse om att tvångsvård är förenat med barnets bästa. Den andra strategin är att använda problemfokuserad argumentation i utredningar för att påverka rätten att ta beslut om tvångsvård. En tredje strategi var att i viss utsträckning växla positiva och negativa omdömen om familjen, i synnerhet vårdnadshavare, så att de inte skulle avsluta kontakten med socialtjänsten om rätten avslag ansökan om tvångsvård. Detta har påverkat vår studie då vi valt att enbart fokusera på utredningar gällande §2 LVU, miljöfall. Vi ansåg utifrån Ponnerts (2007) diskussioner att detta bidrar till en mer intressant utgångspunkt där ett komplext sammanhang träder fram med flera aktörer att förhålla sig till. Enligt oss handlar det inte bara om föräldrars samarbetsvilja utan också om etiska principer och att barnet och föräldrarnas perspektiv sakligt och objektivt bör lyftas fram oavsett om det går emot socialsekreterarens eller

myndighetens mål med utredningen. Att en utredning har olika mål utifrån olika aktörer har Lee (1994) redan konstaterat, vilket även nämns här ovan (se även; Ponnert & Svensson, 2019). Ponnert (2007) kommer fram till att socialsekreterare inte betraktar tvångsvård som ett säkert sätt att skydda barn och istället används stora delar av utredningsarbetet till att motivera föräldrar att samtycka till frivilliga insatser, vilket betraktas som ett säkrare sätt att kunna behålla en helhetsbild över utredningen och bibehålla samarbetsrelationer med vårdnadshavarna trots att de kritiserar deras föräldraförmåga utifrån barnets rätt till skydd. För oss är studien intressant då den belyser socialsekreterarnas perspektiv, upplevelser och strategier för att hantera svårigheter med barnavårdsärenden. Studien visar en nyanserad bild av svårigheter med att arbeta med barnavårdsutredningar där man måste förhålla sig till olika aktörer samtidigt; ett arbete som tydligt visar på både socialarbetarnas makt och maktlöshet. Som nämndes ovan var Ström (2017) inne på samma spår som Ponnert (2007) gällande detta vilket även vi är. I vår studie vill vi därför fördjupa oss i denna tes om makt och maktlöshet då vi upplever att det är en balansgång för socialsekreterare att förhålla sig till.

2.4 Barnavårdens utveckling

Även Lundström (1993) undersökte utredningar gällande tvångsomhändertagande av barn för redan cirka 25 år sedan. Han har gjort en omfattande longitudinell studie baserad på bland annat 177 utredningar från 1930-talet till 1980-talet som har resulterat i beslut om vård av barn. Författaren har använt både kvalitativ och kvantitativ metod med teorier från det socialkonstruktivistiska perspektivet. Studiens syfte var att beskriva och analysera förhållandena och processen för den historiska utvecklingen av barnavård i Sverige särskilt vad gäller tvångsomhändertagande av barn på grund av bristande föräldraförmåga. Detta utgör en viktig grund för vår studie då Lundströms (1993) forskning varit av stor betydelse för senare forskning om utredningsprocessen och tvångsomhändertagande. Författaren nämns i flera studier som fokuserar på barnavården. Han menar att utredningar gällande tvångsomhändertagande skrivs med särskilt syfte under speciella omständigheter. Enligt lagen ska man hålla objektiva och sakliga beskrivningar, men författaren menar att de argument som kommer fram i utredningen i slutändan skrivs för att övertyga jurister och lekmän. Utredningen styrs alltså av lagen, organisationens regler och rutiner samt av professionens kultur. Författaren ifrågasätter de fakta som läggs fram i

utredningen genom att de endast syftar till att övertyga jurister och därför finns ingen anledning att lyfta familjens position. Lundströms (1993) resultat visar på att barnvården grundar sig i lagstiftning, den professionella diskursen och praxis på området. Centrala begrepp i avhandlingen är institutionalisering, byråkrati och professionalisering. Dessa begrepp påvisar den historiska utveckling som har skett och vad fokus är idag hos socialtjänsten. Författaren menar att hur utredningarna skrivs utgör en viktig del av den formella beslutsprocessen i barnskyddsärenden som leder till tvångsvård eftersom dessa dokument presenterar och motiverar den insats som önskas ske. Det intressanta med denna studie enligt oss är att den visar hur fokus skiftat genom åren gällande samhällsutvecklingen. Förr var skydd för barn ett öppet fält med flera olika yrkesgrupper utan några specifika ramar. Vad som kan ses utifrån de studier som nämnts ovan är att det sociala arbetet med barn är starkt förankrat i institutionella verksamheter och regelverk. Detta innebär att socialsekreterare har både familjer och barn att förhålla sig till, samt institutionella aktörer såsom myndigheter och rätten. Precis som Lundström (1993) ämnar vi utgå från skriftliga argumentationer som grundar beslut om tvångsomhändertagande av barn samt undersöka arbetet med att skriva utredningar och förhoppningsvis bidra till ökad förståelse för vad det innebär.

3. Teoretiska ramverk och begrepp

I detta kapitel kommer vi redogöra för de teorier och perspektiv samt de analytiska begrepp vi använder vid analysen av vårt material. Vår teoretiska ansats är en kvalitativ diskursanalys med inspiration från den kritiska diskursanalysen. Vissa teoretiska begrepp har vi med hjälp av diskursanalytisk ansats utformat. Den komplexitet som uppdraget att skriva utredningar innebär och omringar, har gjort att vi valt en bred teoretisk grund till vår analys. Vi har valt att använda fler begrepp som berör makt, professionalitet och språk för att kunna "omfamna" den komplexitet som utredningsarbete innebär.

3.1 Kritisk diskursanalys som teori

Den generella diskursanalysen är inte renodlad utan är både kopplad till teori och utförande, det vill säga metod. En genre inom diskursanalys är den kritiska diskursanalysen som undersöker och analyserar relationen mellan diskurser och samhällsfenomen, särskilt maktstrukturer. Den kritiska diskursanalysen utgår från ett antagande om att språk är en medkonstruktör av den sociala verkligheten. Hur vi talar om olika fenomen, hur vi gränsar in dem och vad vi exkluderar, kommer således att få effekter på hur den sociala verkligheten ter sig. På så vis både representerar och reproducerar språket verkligheten samt sätter gränser för vilka händelser och beteenden som är socialt accepterade (Bryman, 2018; Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Vidare om kritisk diskursanalys finner ni i metodavsnittet.

3.2 Diskurs

En diskurs kan ses som en tankefigur som vilar på föreställningar, normer och värderingar och kan förstås som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen som hänger samman genom språkliga kategorier. Diskurser sätter på så vis gränser för vad som kan tänkas och sägas inom ramen för en viss typ av diskurs. Vårt sätt att tala om olika fenomen påverkar således vad som anses trovärdigt, rimligt och sant. Diskurser beror på den rådande kontext där uppfattningar om ett visst socialt fenomen ser olika ut beroende på olika omständigheter och kan således skifta mellan tid och rum. Därför kan man säga att diskurser också är föränderliga (Turen, 2019; Bryman, 2018). Diskurs i en kritisk diskursanalys ses som något som både påverkar och påverkas av människor genom social och kommunikativ samverkan i samhället (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003). Vi

använder begreppet diskurs i relation till hur socialsekreterare med sitt språk förhåller sig till de sociala kontexter och kategorier som är utmärkande inom den sociala barnvården. Vi finner detta intressant då vi tror att diskurser som visar sig i utredningar kan säga något om hur socialsekreteraren värderar och lägger vikt vid betydelsen av det innehåll och den argumentation som framkommer.

3.3 Modalitet, transitivitet och interdiskursivitet/ intertextualitet

Modalitet och transitivitet kommer från Faircloughs kritiska diskursanalys.

Modalitet är ett begrepp som användas för att mäta med vilken styrka ett påstående sägs, där graden av säkerhet (affinitet) kan vara stark eller svag.

Exempel på stark affinitet är; “det regnar ute” medan svag affinitet kan lyda: “det *verkar* som att det regnar ute”. Vilken grad av affinitet författaren använder har såldes betydelse för konstruktionen av diskurser och kunskap. Begreppet transitivitet handlar om huruvida aktören skrivs ut av författaren eller inte vilket vi tolkat som subjektivitet eller objektivitet. Ett exempel på det kan lyda; “det regnar ute idag”. Detta sätt att skriva har en stark objektiv affinitet eftersom aktören till påståendet utelämnas. Genom att inte skriva ut aktören menar Fairclough att ansvaret förskrivs och de maktprocesser som ligger bakom påståendet döljs och därmed också ansvaret (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Intertextualitet och interdiskursivitet är begrepp som Fairclough använder för att beskriva hur texter byggs på tidigare texter och diskurser på tidigare diskurser, alltså sambandet mellan olika texter, diskurser och hur texten produceras. Fairclough menar att texter inte uppkommer från tomma intet utan byggs på och inspireras av tidigare texter, medvetet eller omedvetet. Detta innebär att författare till texter både producerar och reproducerar olika diskurser som således lever vidare genom att författaren “återanvänder gamla texter”. Olika diskurser är enligt Fairclough inte jämbördiga utan det finns alltid diskurser som dominerar över andra (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003). För oss blir detta användbart för att se hur socialsekreterare uttrycker sig i skrift genom att studera språket utifrån fler nivåer för att förstå hur diskurser och kunskap produceras genom det skriftliga språket.

3.4 Mångtydiga begrepp och hegemoni

Phillips & Winther Jørgensen (2002) beskriver hur teoretikerna Laclau och Mouffe i sitt diskursteoretiska perspektiv har utvecklat ett begrepp som de kallar

för tomma signifikanter. Begreppets syfte är bland annat att styra diskursers innehåll. Tomma signifikanter kan även ses som ett samlingsbegrepp för olika begrepp som innehåller olika betydelser, vilket vi har valt att kalla för mångtydiga begrepp. Dessa begrepp är alltså mer öppna för flera tolkningar än andra begrepp och är mer betydelsefulla och till viss del mer centrala då det är kring dessa som diskurser knyts och konstrueras, där olika diskurser kämpar om att äga ordet betydelse. Enligt Laclau och Mouffe är diskurser inte fasta utan omformas ständigt i kontakt med andra diskurser. Denna kamp avgörs av när diskurser har fixerat sin betydelse och när det har blivit allmänt känt och accepterat, det vill säga när den uppnår hegemoni. Ideologier fokuserar alltså på denna diskursiva kamp där olika diskurser vid tillfälle vill göra anspråk på ordets innebörd. Begreppet hegemoni är associerat med den marxistiske filosofen Antonio Gramsci (1891- 1937). Han skilde på statsmakten; polisen och det juridiska systemet från samhällsapparaten som exempelvis institutioner och familjen. Gramsci menar att stadsmakten manifesterar sin makt med våld medan samhällsapparaten istället konstruerar en ideologi som vi annamar och som påverkar vårt sätt att tänka och som känns naturligt för oss i det samhälle där vi växer upp. Denna ideologi kallar Gramsci för hegemoni och handlar om hur samhället lär oss att tänka på ett visst sätt. Det handlar således om en form av makt som blir till genom samtycke snarare än tvång genom hur dominerande grupper/klassers intresse blir gjorda till samhällets allmänintresse (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003; Börjesson & Rehn, 2009). Vi har valt att använda oss av detta begrepp för att tydliggöra hur språk i förhållande till mångtydiga begrepp skapar många olika potentiella tolkningar av hur diskurser kan ses och förstås samt förstå hur vi omedvetet påverkas av dominerande diskurser.

3.5 Språkliga verktyg

Den grekiska retorikern och filosofen Gorgias menar att retorik är konsten att genom språket övertyga andra för att få sin egen vilja igenom. Filosofen Platon menar att retoriken i sig inte innehåller kunskap utan handlar om att ytligt tillfredsställelse och snarare är en sorts erfarenhet och rutin. Platon ifrågasätter Gorgias angående skillnaden på en retoriker från andra professioner som han menar även de strävar efter att övertyga sin lära genom diskurser. Gorgias svarar att en retoriker med sitt tal kan övertyga både domare, ledamöter, politiker och därmed göra denne till sin slav (Sköldberg, 2014). Att skriva en utredning som ska

ligga till grund för beslut i rätten handlar också om att övertyga med hjälp av retoriska knep. Vi väljer här att benämna detta som retoriska resurser i form av; härledande, känslskapande och förstärkande ord. Detta betyder att författaren använder olika ordval för att till exempel förstärka sitt påstående eller vad denne vill väcka för känslor med texten. Retoriska resurser innebär en analytisk betydelse av hur man använder språket och ett språkligt verktyg som kan tydliggöra vad författaren anser är viktigt i en text. En retorisk resurs är inte saklig i sig utan hänvisar ofta till något annat och genom det hänvisar läsaren till något (Sköldberg, 2014).

3.6 Makt

Makt är ett mångtydigt begrepp som kan tolkas på flera olika sätt beroende på rådande kontext. Börjesson och Rehn (2009) delar in begreppet makt i tre olika förhållningssätt; makt i positioner, makt i ordnandet och berättelsens makt. Där makt i positioner innebär att makten kan lokaliseras till en person. Makt i ordnandet är dynamiskt och skapas i relation/interaktion mellan personer när vi ordnar och kategoriserar världen. Berättelsens makt konstrueras utifrån människors egna utsagor och påverkas av kontexten kring berättelsen (Börjesson & Rehn, 2009). Diskursiv makt handlar om hur man talar om, och kategoriserar det sociala livet i ämneskategorier, där gemensamma antaganden förenas i olika diskurser (Giddens & Sutton, 2013; Börjesson & Rehn, 2009). Makt i förhållande till denna studie handlar om hur socialsekreterare besitter makt i form av tolkningsföreträde, en form av makt som blir till i socialsekreterarens position till klienten, vilket blir en del av hur makt skapas och reproduceras. Detta maktspel som socialsekreterare befinner sig i kan därmed bidra till reproduktion av maktasymmetrier där både samhällets och enskilda professionellas föreställningar om händelser och beteenden kan få konsekvenser för familjer som utreds av socialtjänsten (Herz m fl, 2012). Vi menar att alla former av makt som nämnts ovan är relevanta i denna studie. Vi kommer nedan att gå in mer specifikt på olika former makt som synliggörs i vår studie.

3.6.1 Makt och Foucault

Börjesson & Rehn (2009) beskriver Foucaults syn på makt som dynamisk och någonting som *görs* genom människors handlande och som är närvarande hela tiden som en effekt av samhällets positiva och negativa processer. Vidare menade

han att makt inte bara är något som utövas av en överordnad individ utan makten finns närvarande i allt omkring oss. För Foucault är makt och kunskap förenat med varandra. Detta genom att uttalanden om kunskap är en del av en maktprocess som legitimerar den kunskapen så att den kan anses som nyttig och tillåten att betraktas som kunskap och vetenskap. Foucault menar även att all form av makt till viss del avser att kontrollera världens kunskap. På detta sätt hävdar Foucault att kunskap och makt är en sammanhängande process som inte kan avgränsas varandra. Foucault såg på makt som någonting som existerar genom diskurser (Giddens & Sutton, 2014). Detta speglar hur även klienter kan ha makt men också att makt kan användas för att göra gott.

3.6.2 Motmakt

I det omfattande begreppet makt innefattas även motstånd till makt vilket kan tolkas som motmakt. Något som kan vara problematiskt i detta sammanhang är att makt också kan vara att man inte gör något. Därför kan motstånd till makt vara både att genomföra handlingar som går emot något eller att inte genomföra handlingar alls, det vill säga att vara passiv (Börjesson & Rehn, 2009). Börjesson & Rehn (2009) menar att om motstånd till makt ska kunna tolkas som motstånd, och exempelvis inte oacceptabelt beteende, bygger på de förutsättningar som finns i den specifika kontexten. Därför behöver aktören som utför ett motstånd ha en medveten avsikt med sina handlingar för att det ska tolkas som motmakt och inte tolkas som något annat. I vår studie sätts motmakt i relation till tolkningsföreträdare och socialsekreterares makt att bestämma över vad vårdnadshavares handlingar och beteenden har för betydelse.

3.6.3 Doxisk makt

Järvinen (2015) beskriver Pierre Bourdieus begrepp doxa som en form av osynlig maktaspekt och sätter detta i relation till socialt arbete. Hon menar att socialarbetare arbetar i en människobehandlande organisation som kontrollerar och beslutar om insatser vilket skapar utrymme för ett utövande av osynlig makt. Med detta menar författaren att den form av utövande makt inte alltid är lätt att upptäcka då det innebär en form av subtil maktutövning som handlar om traditioner, normer och djupt förankrade föreställningar som organisationen har präglats av under så pass lång tid att det inte längre finns en medvetenhet kring det och därför är det ingen som reflekterar eller problematiserar den.

3.6.4 Makt och sanning

Genom att använda ett kritiskt diskursanalytiskt förhållningssätt kan vi undersöka hur olika verklighetsbeskrivningar konstrueras för att framstå som faktiska och ”sanna” (Svensson, 2019). Olika sätt att tala och skriva om fenomen kan upprätthålla så kallade sanningsregimer där vi förhåller oss till vad som anses som sanning i en viss kontext. Även olika yrkesgrupper kan utgå från olika sätt att producera kunskap vilket kan medföra konflikter om vilken yrkesgrupp som är legitim att uttala sig inom ett visst område och därmed har tolkningsföreträde som exempelvis läkare, psykologer, skolpersonal etc. En ojämlig maktfördelning i samhället kan då ge vissa personer mer rätt att sprida ”sanningar” än andra (Kvale & Brinkmann, 2014; Svensson, 2019).

3.7 Professionella strategier

Som tidigare nämnts sätter Lee (1994) diskurser i relation till institutioner och menar att det finns en stark tendens att institutioner pratar “för” eller “om” andra aktörer, som i barnvården där utredningar handlar om barn och familjer. Författaren kom fram till att detta är något som skapas utifrån institutionella makter och att det är en kommunikativ produkt. Lee (1994) argumenterar att det viktiga för hur en utredning skrivs, är för vem utredningen skrivs och att det är det som styr hur den skrivs och dess syfte, vilket gör att det viktiga är vad som ska kommuniceras till någon annan. “För” och “om” blir olika former av representation för hur man kan beskriva och relatera diskurser, institutioner och makt i ett gemensamt sammanhang genom att använda begreppen som ett verktyg (Lee, 1994). Användaren av verktygen är socialsekreteraren som framställs som “spindeln i nätet” vilket både kan relateras till Ponnerts (2007) framtagande av olika strategier, men även genom en utvidgad och förgrenad del av socialsekreterarens professionella roll som del av en myndighet. Detta innefattar att socialsekreteraren behöver förhålla sig till organisationen, lagar och styrdokument såväl som till egna principer om att göra gott, göra rätt, och göra nytta och med detta kunna skriva utredningar utifrån en helhetsbild av barnets situation (Ponnert & Svensson, 2019). Detta tydliggörs även genom Lee’s (1994) tanke kring att prata om något aldrig är att oskyldigt beskriva och spegla detta och genom att prata om något är vi del i en process där verklighetens olika versioner konstrueras. Det krävs enligt Ponnert & Svensson (2019) ett adekvat sätt att

använda förutbestämda hjälpmedel i utredningsarbetet som också lämnar rum för socialsekreteraren att använda egna strategier i sitt arbete och sitt skrivande.

4. Metod & metodologiska överväganden

I detta kapitel kommer vi redogöra för den metod och forskningsansats vi använt, vårt urval, vår bearbetning av data, studiens tillförlitlighet, hur vi förhållit oss till forskningsetiska principer, metoddiskussion och avslutningsvis arbetsfördelning.

4.1 Kvalitativ metod

Med vår studie ämnar vi som tidigare nämnt att undersöka på vilket sätt socialsekreterare genom det skriftliga språket använder argumentation för att övertyga läsarna och rättfärdiga sina beslut. För att undersöka detta har vi valt att använda en kvalitativ textanalys med inspiration från kritisk diskursanalys (samt analytiska verktyg som nämnts i teoriavsnittet). Den kritiska diskursanalysen som metod kan fördelaktigt användas för att studera hur det skriftliga språket är konstruerat och med det synliggör olika maktstrukturer genom att studera språket utifrån flera nivåer. Diskursanalys kan i detta sammanhang ses både som en metod och som ett teoretiskt perspektiv (Börjesson & Palmblad, 2008; Denscombe, 2018; Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Diskursanalysens kunskapsteoretiska ståndpunkt är tolkningsinriktad vilket innebär att fokus ligger på förståelsen av den sociala verkligheten. Traditionen grundar sig i en socialkonstruktivistisk ansats vilket innebär ett synsätt om att det finns flera perspektiv på sanning och att sanning här ses som socialt konstruerat av oss människor genom hur vi talar och samspelar med varandra (Bryman, 2018; Kvale & Brinkmann, 2014). En kvalitativ ansats används oftast inom samhällsvetenskapen när studieobjektet involverar mellanmännsliga relationer och har fokus på förståelse av ett socialt fenomen snarare än att finna en sanning eller förklara hur någonting är (Bryman, 2018; Kvale & Brinkmann, 2017). Studien utgår från en abduktiv ansats, vilket innebär att vi under arbetet med studien växlar mellan att studera utredningstexter och att testat olika teoretiska verktyg för att se vilka som lämpar sig bäst utifrån vår empiri. Våra teoretiska ramverk har alltså formats parallellt med vilka fynd vi har gjort (Jacobsen, 2012).

4.1.1 Kritisk diskursanalys som metod

Den kritiska diskursanalysen används som en analytisk metod som bland annat bryter ner strukturer i en text i för att kunna urskilja de effekter som uppstår. Det innebär att man dekonstruerar texten i mindre beståndsdelar för att sedan sätta

ihop texten på ett nytt sätt och genom detta kan en annan förståelse för helhetsbilden kring hur texten skapas synliggöras, vilket ger en djupare kunskap om hur texter konstruerats (Kvale & Brinkmann, 2014; Fairclough, 2003). Den kritiska diskursanalysen skiljer sig därför från andra textanalyser i det avseende att den sträcker sig längre än bara explicita uttalanden, där lika mycket fokus läggs på vad som uttrycks implicit (Bryman, 2018). Olika sätt att tala och skriva om fenomen upprätthåller en sanningsregim och får effekter på hur vi kommer att förhålla oss till dessa sanningsregimer där vi anpassas till de sanningsregimer som råder. Den kritiska diskursanalysen har ett tydligt frigörande syfte än den generella diskursanalysen, vilket menas att metoden ämnar avslöja ojämlika maktförhållanden och bakomliggande värderingar, då diskurser ofta döljer de egentliga maktförhållandena (Kvale & Brinkmann, 2014; Fairclough, 2003). I kritisk diskursanalys ses språket som skapare av diskurser men även som en form av social och kontextbunden aktion från en aktör (i vårt fall socialsekreterare) (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Metoden ifrågasätter dominerande grupperns föreställningar och antaganden om det socialt konstruerade samhället samt hur makt uppnås genom olika diskurser. Olika diskurser påverkar således och skapar olika samhällsstrukturer på samma sätt som samhällsstrukturer skapar diskurser där vissa diskurser är dominerande (Denscombe 2018; Bryman 2018; Fairclough, 2003). Makt spelar en viktig roll i hur detta används för att förstå varför vissa diskurser står över andra (Bryman, 2018; Phillips & Winther Jørgensen, 2002).

4.1.2 Faircloughs tredimensionella modell

Den finns flera inriktningar inom den kritiska diskursanalysen men Norman Fairclough har den mest utvecklade modellen. Kritisk diskursanalys utifrån Norman Faircloughs tredimensionella analys består av en uppsättning av teoretiska metoder och språkliga tekniker. Metoden utgår från tre nivåer; diskursiv praktik, text och social praktik, vilket innebär en analys på både individ och samhällsnivå. Faircloughs första dimension behandlar analys i form av den diskursiva praktiken vilket syftar till att förstå hur diskurser produceras och reproduceras genom att de bygger på tidigare texter. I vårt fall handlar det om hur socialsekreterarna inspireras och ”bygger” utredningar på exempelvis tidigare utredningar. Den andra dimensionen innebär en ordnära textanalys där forskaren undersöker den språkliga uppbyggnaden av texten med hjälp av lingvistiska verktyg. Som vi nämnt tidigare i teoriavsnittet är modalitet och transitivitet de

verktyg vi valt att använda oss av i denna studie. De två första analysnivåerna används parallellt vilket innebär att man analyserar texten växelvis, man kan säga att dessa dimensioner inte kan separeras utan de går hand i hand. Den tredje dimensionen är den mest övergripande och innefattar alla dimensioner samt hur dessa påverkar den sociala praktiken genom att forma identiteter och sociala relationer. Det handlar således om vem texten riktar sig mot samt hur denna mottas och tolkas. För att denna nivå ska vara möjlig att analysera krävs enligt Fairclough att man kompletterar med en icke - textuell/diskursiv teori, det vill säga en teori som kan omfatta den sociala praktiken, förslagsvis en sociologisk eller kulturell teori (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003). I vår analys har vi valt att börja med Faircloughs andra dimensionen, textnivån, då detta passar bättre utifrån våra utvalda teman. Vi kommer i vår analys inte gå in på den tredje nivån, då vår empiri är otillräcklig för det men vi kommer nämna den kort i slutdiskussionen.

4.2 Urval och avgränsningar

Vår empiri utgår från 22 utredningar som producerats mellan år 2013 - 2018 och är inhämtade från två medelstora kommuner i Västra Sverige. Den ena kommunen har något högre invånarantal än den andra. De har liknande förutsättningar gällande socioekonomiska förhållanden. Båda kommuner använder sig av BBIC som styrdokument idag och har gjort det under hela tidsspannet, vilket innebär att alla utredningar är skrivna utifrån BBIC. Utredningarna är omfattande och är mellan 14 - 38 sidor långa, varav analysdelen innefattar 1 - 4 sidor. Vi har i huvudsak valt att fokusera på analysdelen i utredningarna men för att få en helhetsbild och bakgrund till analysdelen har vi läst hela utredningarna.

Analysdelen är den sista delen i utredningarna där hela utredningen sammanfattas och där socialsekreteraren gör en sammantagen bedömning utifrån inhämtad information. Det är i denna del som förslag på beslut argumenteras och det är den delen som förvaltningsrätten läser när de ska ta beslut om tvångsvård eller inte. Detta är också en anledning till att vi har valt att fokusera på denna del.

Vidare har vi valt att fokusera på utredningar som berör §2 LVU (miljöfall) avseende brister i barnets hemmiljö då detta involverar flera aktörer som socialsekreterare måste förhålla sig till. Detta val har vi även gjort med bakgrund av Ponnerts (2007) avhandling som visar att socialsekreterare använder sig av en

hårdare argumentation och problemformulering när det gäller §3 LVU (eget beteende) än §2 LVU, där argumentationen tenderar att vara svagare och mer mångtydig. Detta är intressant för vår studie då vi menar att en effekt av dessa olika "typer" av argumentation kan bli att socialsekreterare skapar olika bilder av barn och föräldrar i utredningar beroende på om intentionen endast är att påverka rättens beslut eller om de även strävar att bibehålla en samarbetsrelation till föräldrarna. Det ska tilläggas att vi inte vet om förvaltningsrätten har bifallit socialtjänstens ansökan om vård utanför hemmet enligt LVU gällande de utredningar vi har använt som material och analyserat. För att avgöra om vi samlat in tillräckligt med material utgick vi från Kvale och Brinkmanns (2014) resonemang kring "mättnad av material". Detta kan avgöras utifrån om ingen ny information längre tillför något nytt till studien vilket styrs av studiens syfte och forskningsfrågor (Kvale & Brinkmann, 2014). I vårt fall upplevde vi att vi hade mycket material i form av många och långa utredningar vilket vi märkte under bearbetningen av utredningarna då vi återkommande uppmärksammade liknande fenomen vilket gav oss indikationer på att vi hade tillräckligt med empiri till att kunna besvara våra frågeställningar.

4.3 Insamling av empiri

För att få material i form av utredningar har vi vänt oss till Socialtjänsten, enheten för barn och unga, i två kommuner. Vi har kontaktat enhetschef via e-post först för att höra om det fanns intresse av att delta i studien och hjälpa oss genom att tillhandahålla material. Efter att vi fått klartecken skickade vi ut ett informationsbrev tillsammans med en samtyckesblankett till kommunerna. Mer om detta finns att läsa i avsnittet om forskningsetiska överväganden (informationsbrev finns att läsa som bilaga).

Vi har begärt att få ta del av utredningar som producerats mellan 2013 - 2018. Detta då vi önskar färsk material men inte pågående ärenden. Vi önskade detta material då vi ville genomföra en aktuell studie men med redan avslutade utredningar för att kunna få ett enhetligt material. Val av utredningar har vi överlåtit till enheterna men vi har lämnat instruktioner om att utredningarna ska ha skrivits av olika socialsekreterare samt vara slumpmässigt utvalda. Vi har inte sett hur detta urval har gått till men vi vet att utredningarna är skrivna av olika socialsekreterare. Vi har själva avidentifierade utredningarna på plats, vilket tog

oss ca 10 arbetsdagar totalt. Utredningarna kopierades och godkändes av enheten innan vi tog med oss dem från arbetsplatsen.

4.4 Bearbetning av empiri

Bearbetningen av utredningarna började redan när vi avidentifierade dem på socialtjänstens kontor. Vi läste utredningarna noga för att stryka över alla personuppgifter såsom namn, platser, kommunens namn och socialsekreterarnas namn. För att kunna läsa och förstå sammanhanget i utredningarna skev istället mamma, pappa, behandlare, morfar och så vidare. Detta hjälpte oss att bli bekant med materialet samtidigt som det var ett omfattande arbete; både tidskrävande och uttröttande. När vi tagit hem utredningarna började vi läsa två utredningar var för att bekanta oss med innehållet och för att tillsammans med handledare diskutera vad vi funnit och vad vi upplevde intressant att titta närmare på. Därefter fördes en diskussion kring olika teoretiska och analytiska verktyg som vi kunde använda oss av i vår analys. Vi valde som tidigare nämnt att i huvudsak fokusera på analysdelen i utredningarna då vi upplevde att den delen gav oss tillräckligt underlag och det är där som socialsekreteraren formulerar ett beslut. Vi bestämde oss dock för att läsa hela utredningarna för att få en helhetsbild kring utredningen och vad analysen grundar sig i för information.

Nästa steg var att dela upp utredningarna mellan oss för att inledningsvis läsa dem på var sitt håll. Detta delvis för att inte påverkas av varandra inledningsvis för att sedan jämföra och se om vi uppmärksammat samma saker. Innan hade vi gemensamt bestämt vilka teoretiska verktyg vi skulle använda. När vi läste utredningarna hade vi hela tiden dessa nedskrivna bredvid oss som stöd. Vilka analytiska verktyg och begrepp som användes finns under avsnitt om teori. Vi strök under och markerade ord, meningar och stycken med olika färger för att se hur ofta något förekom samt för att få överblick, exempelvis så ringade vi in alla aktörer som nämndes för att kunna se vilka som återkom eller vilka som inte nämndes alls. Vi gjorde även sammanfattningar/korta notiser på första sidan av varje utredningar där vi exempelvis skrev vilka diskurser som framträdde. Detta hjälpte oss att senare kunna överblicka vad vi hade. Bearbetningen av texten innebar att vi växlade mellan att titta ordnära och att "höja blicken" för att urskilja vilka diskurser som framträder i texten. Detta innebar att vi tittade efter saker/fenomen som uttrycktes både explicit och implicit. Denna process kan

beskrivas som att vi växlade mellan olika nivåer och det krävdes flera läsningar för att urskilja vad texterna förmedlade. Utredningarna läses i omgångar för att på så vis få distans till dem för att senare läsa dem igen. Vi har använt oss av olika strategier för att bekanta oss med materialet där vi bland annat växlade mellan att läsa analysdelen före utredningsdelen och tvärtom. På detta sätt kunde vi på ett effektivt sätt se hur analysen formades efter alla aktörers olika utsagor som sedan mynnar ut i analysdelen.

För att få överblick över materialet namngav vi alla utredningar efter siffrorna 1 - 22. Detta hjälpte oss hantera den stora mängden material samt sortera, få överblick och se återkommande mönster i utredningarna. Alla fynd vi gjorde skrev vi ner i ett gemensamt dokument. När vi sedan bytte utredningar satt vi tillsammans och gick igenom två åt gången för att titta om det var någonting som den andre hade missat. Vi gick även igenom ord och meningar på en mer ordnära nivå för att säkerställa att vi använt våra begrepp och verktyg entydigt. När vi bearbetade texten exempelvis utifrån Faircloughs begrepp modalitet läste vi utredningarna noga utifrån hur texten var grammatiskt uppbyggd. Det är en tidskrävande och noggrann bearbetning av texten där varje mening läses för att förstå författarens relation till texten och med vilken styrka meningar skrivs där exempelvis; ord som *är* och *har* lutar mot ett starkt påstående. Varje stycke fick sedan kommentaren stark eller svag modalitet varefter vi sedan gjorde en helhetsbedömning utifrån texten som helhet.

Bearbetningen utgjordes av många läsningar och även jämförelser för att se hur ofta och i vilka sammanhang olika fenomen dök upp och hur de beskrevs. Vi diskuterar även fenomen och saker som skrivs implicit, det vill säga exempelvis underliggande budskap och diskurser som inte är lika framträdande och därigenom har "större grad" av flera tolkningar. Efter att vi tillsammans gått igenom alla utredningarna började vi sortera våra fynd som utmynnade i många olika teman som hade gemensamma nämnare. Vi fann mycket som är intressant men vi insåg senare att vi kom för långt bort från våra frågeställningar och därför tvingades vi förkasta vissa teman. Exempel på detta var ett tema som handlade om förändrad information genom utredningen. Efterhand la vi ihop de teman vi urskilt till fyra större teman då vi såg att flera fynd relaterade till varandra samt att vi

ville få en mer strukturerad och genomgående analys. Dessa teman presenteras nedan i analysavsnittet.

4.5 Tillförlitlighet

Många samhällsvetenskapliga metodböcker bygger på naturvetenskapliga antaganden som exempelvis synen på kunskap. Många kvalitativa forskare inom samhällsvetenskapen menar därför att begreppen validitet och reliabilitet som kommer från den naturvetenskapliga traditionen inte är överförbara på den kvantitativa forskningen som grundas i en socialkonstruktivistisk tradition (Kvale & Brinkmann, 2014). Som svar på detta myntade forskarna Lincoln och Guba begreppet tillförlitlighet. Begreppet avser att överföra enbart innebörden av de kvantitativa begreppen reliabilitet och validitet till den kvalitativa forskningen. De menar dock att en sådan överföring inte är helt genomförbar utifrån att den naturvetenskapliga traditionen skiljer sig från den socialkonstruktivistiska traditionen i synen på kunskap, där den senare utgår från ett synsätt om att det finns flera tolkningar att se på den sociala verkligheten och inte som en enda sanning.

Hur stor tillförlitlighet en studie har avgörs därmed av hur stor trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och vilken förmåga studien har att styrka och bekräfta sina resultat. Utifrån att det finns flera olika beskrivningar av verkligheten består vår trovärdighet av om våra läsare accepterar studiens tillvägagångssätt (Kvale & Brinkmann, 2014; Bryman, 2018). En stark överförbarhet utifrån den kvalitativa traditionen innebär att studien bör innehålla så fyllig information och beskrivning som möjligt, gällande kontext där studien genomförts för att kunna avgöra om studiens resultat kan överföras till en annan kontext (Kvale & Brinkmann, 2014; Bryman, 2018). Utifrån de etiska principer vi förhållit oss till har vi inte kunnat lämna specifik information om de kommuner vi inhämtat materialet från vilket begränsar möjligheter för andra att rakt av generalisera denna studie till en annan kontext. Dock följer socialtjänsten samma riktlinjer gällande lag och vissa styrdokument vilket till viss del gör att denna studie kan visa sig relevant för alla som arbetar med utredningar gällande tvångsomhändertagande. Med pålitlighet menas att studien ska kunna granskas noga för att bedöma kvalitén på de olika processer som genomgått under studiens förfarande. För att det ska finnas möjlighet att avgöra om det går att styrka en kvalitativt studie eller inte ska egna

värderingar undvikas i analysen och istället ska analysen förankras i relevant teori och tidigare forskning (Kvale & Brinkmann, 2014; Bryman, 2018).

4.6 Metoddiskussion

En del forskare menar att en svårighet gällande diskursanalys är att diskursanalysens slutsatser och tillvägagångssätt lägger stor vikt vid tolkning av data, är det svårt att säga att just den tolkningen inte stämmer, eftersom flera tolkningar kan göras (Bryman, 2018). Utifrån en socialkonstruktivistisk ansats som vi utgår ifrån är man dock inte ute efter att söka en sanning utan lägger istället vikt vid nyanser, skillnader och paradoxer av ett fenomen (Kvale & Brinkmann, 2014). Vårt syfte med denna studie är att undersöka olika fenomen och med vår slutsats erbjuda olika sätt att tolka dessa med utgångspunkt att inga tolkningar är rätt eller fel utan bara olika tolkningar.

Som forskare är det svårt att förhålla sig helt neutral till forskningsobjektet och användning av en kritisk diskursanalys kräver en medvetenhet hos forskaren kring sina egna föreställningar och värderingar för att hindra dessa från att överskygga analysen. Forskarens egna språkbruk är också någonting som är avgörande för hur verkligheten förstås och tolkas (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Bryman, 2018). Med bakgrund av detta har vi aktivt arbetat för att ha ett kritiskt förhållningssätt till vårt eget språk och värderingar. Vi är också medvetna om att vi rör oss inom den sociala diskursen som blivande socionomer vilket påverkar vårt synsätt. För att försöka att hålla oss så neutrala som möjligt utan att färgas av egna värderingar i vår analys har vi kritiskt granskat varandra samt använt analytiska begrepp och teorier för att hålla fokus samt en viss distans till utredningarna. Att vara helt neutrala är dock inte möjligt (Fairclough, 2003).

Till skillnad från andra forskningsansatser som exempelvis traditioner inom den naturvetenskapliga forskningen så är den kritiska diskursanalysen som verktyg och metod inte politiskt neutral då den ämnar avslöja ojämlika maktförhållanden med syfte att utjämna dessa och står därefter på de utsattas sida (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). En styrka med den kritiska diskursanalysen som teori och metod är att den erbjuder en kritisk granskning av det skriftliga språket utifrån flera nivåer med syfte att synliggöra maktstrukturer (Phillips & Winther Jørgensen, 2002).

4.7 Forskningsetiska överväganden

Vi har skickat ut ett informationsbrev till de berörda kommunerna där vi beskriver på vilket sätt vi uppfyller forskningsrådets etiska principer gällande information, samtycke, nyttjande och konfidentialitetskraven. Vidare har kommunerna informerats om att deltagandet i studien är frivilligt och de när som helst kan avbryta sin medverkan utan närmare förklaring (Vetenskapsrådet, 2002). På vilket sätt vi har uppfyllt de forskningsetiska principerna har vi redogjort för i informationsbrevet som finns att läsa som bilaga i slutet av studien.

Eftersom myndigheten ses som ägare av utredningarna och aktör för dokumenten är det enhetschefen vi vänt oss till för samtycke att få ta del av utredningar i forskningssyfte. Alla utredningar har avidentifierats på enheterna av oss författare och sedan kontrollerats av enheten innan vi tagit dem från arbetsplatsen. Vi har avidentifierat utredningar på var sin kommun med avsikt att minimera kännedom om aktörerna i utredningarna. Det är enbart författarna till studien som vet vilka dessa två kommuner är. Anledningen till att vi avidentifierat utredningarna själva är för att det är tidskrävande och därför en förutsättning för att få material till studien. Avidentifieringen gjordes för att säkerställa konfidentialiteten till kommunerna och berörda aktörer. Det ska dock påpekas att vår studie inte har som avsikt att granska någon enskild individ eller peka ut någon. Utredningar gällande barnavård kan innehålla känsliga uppgifter och är därför belagda med sekretess vilket vi vill respektera och därför genomfört en avidentifiering för att så långt som möjligt minimera risken att information sprids. Avidentifieringen innebar att vi strök över alla personuppgifter såsom namn, adresser och platser. För att ytterligare försäkra oss om att utredningarna inte ska kunna härledas har vi valt att inte gå ut med vilka kommuner vi inhämtat utredningarna. Svedmark (2012) resonerar kring samtycke och vart gränsen går och kopplar detta kring studiens grad av känslighet och huruvida man kan uppfylla principen om informationskravet om personerna i studien är anonyma. Till skillnad från andra typer av studier är det inte lika självklart hur man ber om samtycke gällande om man vill göra en textanalys utifrån dokument.

I analysen använder vi oss av citat för att med dem visa vad vi tittat på och tolkat, samt för att vara transparenta i vad som framkommit i empirin. Att använda långa citat som sticker ut är dock en balansgång eftersom vi samtidigt inte vill att

utredningarna ska kunna härledas till vem eller vilka de skrivits om och detta har gjort att vi valt att inte använda oss av för långa citat med hänsyn till konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2002). Att använda korta citat riskerar att citatet blir taget ur sitt sammanhang och får en annan betydelse. Detta är vi medvetna om och har haft i beaktande när vi valt ut citaten.

De etiska forsknings principer som används idag kommer ursprungligen från den biomedicinsk forskning, vilket kan göra de är svåra att applicera på kvalitativa metoder som kommer från en annan tradition. Kvalitativa studier förknippas ofta med explorativa ansatser, vilket innebär en flexibel metodologi där man är öppen för att studien kan ta nya vändningar efter vilka fynd som görs. Detta kan bli problematiskt då vi i informationsbrevet bör redogöra för syftet med studien, redan innan empiri har samlats in. För oss innebär detta att våra frågeställningar, teori och metod har utvecklats och ändrats lite efter vilka fynd vi har gjort. Detta behöver inte innebära så mycket i sig, men utifrån kommunernas perspektiv kan det upplevas förvirrande då studien inte längre stämmer exakt överens med den redogörelse vi gav i informationsbrevet i början av studien. Detta går emot etiska principer som exempelvis på förhand redogöra för hur studien ska se ut (Kvale & Brinkmann, 2014). Då vår studie har samma grundfokus och inga större ändringar har skett resonerar vi att det inte borde vara något problem, men ändå värt att nämna. Vi tänker att detta i framtiden kan undvikas genom att i informationsbrev förklara att en kvalitativ studie kan ta ny vändning och att syfte därav kan komma att ändras.

4.8 Arbetsfördelning

Vi har gemensamt fört diskussioner kring den riktning vi velat att studien ska ta och därefter inledningsvis tilldelat oss olika fokusområden i uppsatsen. En kontinuerlig och öppen diskussion har förts under hela arbetet med studien vilket vi upplever har underlättat vårt samarbete. Vi har kontinuerligt framfört synpunkter på, granskat och korrekturläst varandras texter och på så vis har vi båda varit delaktiga i hela uppsatsen. Samarbetet har i huvudsak skett på distans på grund av det geografiska avståndet där vi skrivit i ett gemensamt google docsdokument. Kommunikation har skett både via telefon och elektroniskt. När vi ansett att det har behövts har vi träffats och arbetat tillsammans, vi har båda deltagit vid handledningstillfällen.

5. Analys

I detta avsnitt kommer vi presentera vår analys vi gjort av vår empiri utifrån inspiration från Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. Vi har även valt att använda fler begrepp som berör makt, professionalitet och språk för att kunna "omfamna" den komplexitet som utredningsarbete innebär. De fynd som vi hittat har vi sorterat och kommer att presentera i olika teman. Dessa teman är sorterade efter gemensamma nämnare, och utgår från valda analytiska och teoretiska begrepp som är relaterade till varandra. När vi använder citat från utredningarna visar siffran i slutet av citatet vilken utredning det är.

Som tidigare nämnts sker bearbetning av empiri växelvis mellan olika nivåer i en kritisk diskursanalys, men i analysen ska dessa separeras (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Inledningsvis kommer vi att gå igenom tre av våra större teman; språkliga resurser, myndighetsspråk samt medvetna och omedvetna strategier. Därefter kommer vi att gå in på det större temat där vi redogör för några av de diskurser som synliggjordes i empirin.

5.1 Språkliga resurser

5.1.1 Styrka i påstående och aktörskap

Vi kunde se att utredningar generellt skrivs med en stark objektiv affinitet. Det betyder att författaren använder sig av ett språk som uttrycker en hög grad av säkerhet, det vill säga att någonting är på ett visst sätt snarare än att någonting upplevs eller verkar vara, vilket är en form av svag affinitet. Utlåtanden som skrivs med stark säkerhet och särskilt i kombination med att aktören utlämnas, ger budskapet att detta är något som ses som en allmän och vedertagen "sanning" och därför behöver det inte förklaras vidare eller vem som påstår det. Genom att inte skriva ut aktören menar Fairclough att ansvaret förskrivs och de maktprocesser som ligger bakom påståendet döljs och därmed också ansvaret (Phillips & Winther Jørgensen, 2002).

Några exempel på detta är:

Mamma har på grund av långvarigt missbruk inte någon förmåga att ge barnet grundläggande vård och omsorg (1)

Föräldrarna visade liten förändringsförmåga under placeringstiden... (11)

Mamma bedöms sakna insikt i sina brister, samt i vad som krävs av henne för att barnets behov ska tillgodoses på ett fullgott sätt (13)

Avseende de grundläggande föräldraförmågorna har utredningen visat att föräldrarna har en oförmåga att vägleda... (4)

Av det material som framkommit hittills kan konstateras att [barnet] visar tydliga symtom på att fara illa... (2)

Ibland är det oklart om något skrivs med stark eller svag affinitet, vilket citatet nedan visar. Vi tolkar att citatet skrivs med en stark säkerhet men ordet "får" initierar att socialsekreteraren gör en bedömning som inte är helt säker, vilket kan tolkas som dubbla budskap. Det kan även tolkas som ett sätt att skriva bestämt men ödmjukt.

Risken för barnet *får* anses vara (...) riskerna *får* här anses vara (22)

Det *får* anses vara rimligt att anta att man som förälder vet huruvida man slagit sina barn samt om det hänt vid enstaka eller flera tillfällen (4)

I några analyser ser vi inslag av svag affinitet och att aktörer skrevs ut. Detta ger texten en mjukare och mer balanserat uttryck där variationer och nyanser synliggörs och utgör en kontrast mot den starka objektiva affiniteten som överlag dominerar analyserna. Att växla mellan svag och stark affinitet i kombination med att aktörer synliggörs gör att man som mottagare av texten får en nyanserad bild av familjens problematik på ett sätt som gör att man förstår att det även finns gränzoner och allting inte är självklart (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Några exempel på detta är:

Det är i dagsläget oklart i vilken mån missbruket kvarstår... (16)

Mamma tenderar att lägga ansvaret utanför sig själv... (17)

Detta är sannolikt symtom på en icke-fungerande livssituation, där hon är lämnad... (5)

Skolan har indikerat att hon är ute sent på kvällarna och har även ringt på hos kompisar (8)

Något vi lade märke till är att “socialtjänstens iakttagelser” i utredningen ibland skrivs med en något svagare affinitet men som tenderar att övergå till att bli stark affinitet i analysen. Som tidigare nämnts skrivs analysdelen i utredningarna överlag med en stark objektiv affinitet med några undantag. Att socialsekreterare använder sig av en stark objektiv affinitet kan förklaras genom en av de strategier Ponnert (2007) nämner angående att socialsekreterare väntar in rättsliga bevis och sedan argumenterar starkt utifrån dem i syfte att få igenom tvångsvård för att skydda barnet. Vid något tillfälle uttalar sig socialsekreteraren om framtiden och i kombination med att utlåtandet har en stark objektiv affinitet som förstärks med en retorisk resurs gör att utlåtandet blir hårt, särskilt då det inte bara handlar om nutid.

Vårdnadshavare *kommer* med all säkerhet utifrån sin utvecklingsstörning och sin autism inte kunna... (22)

Det ska även noteras att det i vissa utredningar är tvärtemot, där analysens bedömning är relativt svag i jämförelse med utredningen som visar på en mer omfattande och komplex problematik. Det finns flera sätt att tolka detta, ett sätt är att man inte lyckats sammanfatta den komplexa problematiken, eller till det Ponnert (2007) nämner angående socialsekreterarnas strategi om att pendla mellan negativa och positiva saker för att bibehålla relationen om inte beslut i förvaltningsrätten går igenom.

Överlag upplever vi att aktören utlämnas, men det finns undantag. Det vanligaste är att man använder socialtjänsten eller utredningen i sig som “aktör”. Detta objektiva sätt att skriva osynliggör vem eller vilka personer som står bakom

bedömningen. Att exempelvis hänvisa till behandlare, socialtjänsten eller utredningen kan vid första anblick tolkas som att aktören skrivs ut men vi menar att detta faktiskt osynliggör alla människor som står bakom bedömningarna. Exempel på detta är; “socialtjänstens bedömning är” (14) samt “av socialtjänstens utredningar framgår” (16).

Att inte skriva ut aktörer döljer vem eller vilka som står bakom informationen vilket gör att mottagaren inte vet vem som står bakom vad då det inte går att skilja på exempelvis psykologens, förskolepersonalens och socialsekreterarens bedömning. Detta kopplar vi till Svensson (2019) som menar att olika beskrivningar konstrueras som faktiska och sanna och att det är viktigt att skilja på objektivitet och fakta, där det ena inte ska likställas med det andra. Detta kan även relateras till Järvinen (2015) som beskriver hur socialarbetaren i sig inte har en maktfull profession i jämförelsevis med exempelvis en läkare men som aktör utifrån en organisation, i detta fall socialtjänsten, har mycket makt. Att skriva socialtjänsten som aktör visar på hur socialsekreteraren “gömmer sig” bakom organisationen. Detta kan även sättas i relation till Ström (2017) som menar att socialsekreterarens språkanvändning och syfte i en text ibland kan dölja den “sanne” upphovsmannen av texten, vilket han menar är myndigheten. Han menar även att myndigheters sätt att styra och påverka till exempel ett beslut i ett barnavårdsärende kan styras av andra omständigheter, som exempelvis ekonomiska begränsningar, men detta uttrycks passivt.

Ibland skrivs som tidigare nämnt aktörer ut i analysen, men i dessa fall är vår upplevelse att det främst görs för att tillföra tyngd i bedömningen och när utlåtandet går i linje med socialsekreterarens egen bedömning. Exempel på det är när socialsekreteraren omnämner läkare (eller överläkare för att ge extra tyngd), behandlingspersonal eller anhöriga där deras utlåtande är till nackdel för klienterna och att det handlar om att förstärka och underbygga argumentation om att vårdnadshavare brister i omsorgen. Detta kan även ses som ett sätt att visa på att det är fler aktörer som har samma uppfattning. Att hänvisa till flera källor på detta vis kallar Hydén (1995) för perspektivering vilket handlar om att visa på flera olika perspektiv som pekar åt samma håll med syfte att förstärka, vilket också kan ses som en retorisk resurs (Sköldberg, 2014), vilket vi kommer in på i nästkommande ämne.

5.1.2 Retoriska resurser

Vi har sett att socialsekreterare i utredningarna ofta använder sig av olika retoriska knep för att styrka sina argumentationer och vi har valt att kalla dessa; härledande, känslskapande och förstärkande ord. Dessa förekommer både i positiva och negativa sammanhang. Mest används de dock för att påtala något socialsekreteraren anser är av extra betydelse eller vill understryka något. Utifrån de grekiska retorikerna och filosofer kan dessa olika retoriska knep vara ett sätt att genom skriftligt språk övertyga mottagaren av texten för att styra mottagarens åsikter (Sköldberg, 2014). Detta är en intressant diskussion kring hur språk tas upp i förhållande till makt vilket vi berör senare.

Exempel på härledande ord som återkommer i utredningarna är; ”trots att”, ”återigen”, ”vidare”, ”ytterligare”, ”även”, ”det ska tilläggas” och ”därför”. Detta kan ses som retoriska knep som används för att leda mottagaren av texten vidare till något som socialsekreterare använder för att koppla samman information, de kan även användas för att belysa information eller händelser som är återkommande vilket gör att de härledande orden förstärker en argumentation om vilken påverkan som information eller händelser har. Känslskapande ord används också men inte lika mycket. De används för att skapa olika känslor hos mottagaren; som glädje, ledsamhet, ilska, rädsla och empati. Dessa ord har till syfte att skapa en verkligare och mer känslös berättelse av det annars så objektiva och sakliga sätt som utredningar är uppbyggda på. Exempel på detta är; skrämmande omvårdnad (4), övergivet barn (1).

De vi valt att kalla för förstärkande ord innebär en samling av ”extraord” som används för att förstärka ett påstående. Exempel på dessa är; ”mycket”, ”omfattande” och ”påtaglig”. I detta sammanhang tolkar vi att socialsekreterare använder känslord och förstärkande ord när det är nödvändigt för att nå ut till mottagaren av utredningen på ett mer personligt och kraftfullt sätt (Sköldberg, 2014).

5.2 Myndighetsspråk

5.2.1 Mångtydiga begrepp

Vi upptäckte att många begrepp är återkommande i utredningarna och exempel på dessa är centrala begrepp såsom: ”grundläggande omsorg”, ”bristande

föräldraförmåga” och ”känslomässig tillgänglighet”. Detta är begrepp som vi kan härleda till BBIC:s handbok, där dessa återfinns som rubriker på olika områden som socialsekreterarna kan undersöka vidare beroende på vart oron ligger (Socialstyrelsen, 2018). Utifrån Faircloughs teori om intertextualitet/ interdiskursivitet kan detta ses som exempel på hur texter byggs och inspireras av tidigare texter (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). I flera av analyserna använder sig socialsekreterarna av dessa begrepp men även andra begrepp som ges exempel på nedan. Något som vi lade märke till är att socialsekreteraren ibland tenderar att ”stapla” dessa begrepp på varandra utan att förklara vad de menar med begreppet eller kopplar det till barnet och den specifika situationen. Exempel på dessa ord är; “vanvård”, “otrygg anknytning”, “försummas” samt “psykosociala problem” (18).

Detta kopplar vi till Laclau och Mouffes begrepp: tomma signifikanter vilket betyder att begreppen är tomma såvida de inte fylls med innehåll i form av förklaring av vad författaren menar med dem. Vilket innehåll som väljs styrs delvis av den situationen som ordet används i. Begreppet våld kan exempelvis betyda olika saker beroende på både kontext och sammanhang (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Vi beskriver detta nedan som mångtydiga begrepp. För att beskriva på vilket sätt vårdnadshavare brister i sin omsorg om barnet ser vi att socialsekreteraren använder sig av dessa begrepp utan att förklara dem. Risken med att stapla dessa begrepp på varandra är att ingenting egentligen sägs mer än att mottagaren av texten kan uppleva att det är en massa som sägs men som de inte förstår. Att använda sig av mångtydiga begrepp utan att beskriva vad man menar lämnar således texten öppen för olika tolkningar (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Detta går emot bestämmelserna i förvaltningslagen (§ 20, FL) som säger att beslut om ärende enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga ska motiveras på ett tydligt sätt så att förvaltningsrätten och den enskilde förstår skälen till att socialtjänsten förslår till beslut grundar sig i (Fahlberg & Larsson, 2016). Ett exempel på när socialsekreteraren använder mångtydiga begrepp utan att förklara dem visar vi genom citatet nedan. Strax innan citatet skriver socialsekreteraren i termer om vårdnadshavares intellektuella funktionsnedsättning (vårt ordval) för att sedan koppla det till barnets grundläggande behov:

Detta påverkar i sin tur [barnets] *grundläggande omsorg* som har betydelse för barnet på lång och kort sikt. Barnet utsätts för *omsorgssvikt*, vilket innebär en ökad risk för att [barnet] kan drabbas av ohälsa samt för att utveckla *psykosociala problem*. Mamma och pappas bakgrunder samt tidigare tillhörighet till LSS och särskola gör att [barnet] anses extra utsatt för att drabbas av ovanstående problem (18)

I citatet ovan förklarar inte socialsekreteraren vad hen menar med exempelvis ”grundläggande omsorg” och ”omsorgssvikt”. Istället för att ge konkreta exempel på vad det innebär kopplar socialsekreteraren dessa brister till vårdnadshavares tidigare tillhörighet till LSS och särskola. Begrepp som lämnas odefinierade eller som inte förklaras kan även (ja, ni har rätt där kom ett härledande ord) kopplas samman till en myndighetsdiskurs där myndighetens språk både begränsar klienter från att förstå vad som skrivs och sätter därmed även gränser för möjligheten att motsätta sig vad som skrivs. Att använda ett myndighetsspråk utgör således ett maktverktyg gentemot klienten som riskerar att skapa ett “vi och dem” känsla; där dem (familjen) inte förstår vad som skrivs om dem. Detta kan även sättas i relation till det Ström (2017) beskriver angående att både formellt och informellt språk används i barnavårdsutredningar, förmodligen för att en och samma text kan ha olika syften beroende på vem eller vilka som den riktar sig till. Detta betyder att det finns fler budskap i texten, vilket betyder att man har fler aktörer att förhålla sig till i en och samma utredning.

5.3 Medvetna och omedvetna strategier

5.3.1 Välvilja och rättfärdigande

I utredningarna framkommer visst inslag av information som uttrycks som positivt av socialsekreterarna. Just dessa inslag kan tolkas som att det speglar socialsekreterarens egen välvilja och som ett uttryck för deras ambivalenta inställning till sitt uppdrag. Nedan presenteras några utdrag ur utredningarna som visar på detta.

Föräldrarna gör förmodligen sitt bästa utifrån sin förmåga och de upplevs tycka om barnet. Barnet upplevs även tycka om sina föräldrar (6)

Innan vi belyser det brister som finns är det viktigt att konstatera att mamma är stolt över barnet och uttrycker att hon älskar honom, vilket inte betvivlas (3)

I citaten ovan visas hur socialsekreterare uttrycker vårdnadshavares brister implicit istället för explicit. Detta kan tolkas på olika sätt, till exempel att socialsekreterare inte öppet vill vara kritiska vilket kan förstås utifrån de strategier som Ponnert (2007) beskriver att socialsekreterare använder för att bibehålla en arbetsallians med familjen. Det kan även tolkas som en subtil och osynlig makt som på grund av dess subtila karaktär är svår att förhålla sig till (Börjesson & Rehn, 2009; Järvinen 2015). Oavsett vilka av tolkningarna som ligger bakom sådana positiva inslag om vårdnadshavaren så relaterar vi dessa inslag till socialsekreterarens vilja att ge en nyanserade bilder av vårdnadshavarna. Sådana meningar kan tolkas som att socialsekreteraren vill uppvisa positiva egenskaper eller handlingar hos vårdnadshavarna då de vill göra gott både i förhållande till barnet och till vårdnadshavarna (Ponnert & Svensson, 2019). Även om dessa är av godo kan de uppfattas som "inslängda" bara för att det ska finnas med. Vad som kan uppfattas som problematiskt är att de positiva inslagen om vårdnadshavarna ofta kommer innan eller efter något negativt vilket kan göra att mottagaren av texten kan uppfatta de som "inslängt" eller mindre trovärdigt även om detta inte är socialsekreterarens avsikt. Det vi tolkar som socialsekreterares välvilja och rättfärdigande har av Ponnert (2007) benämnts som olika strategier socialsekreterare har för att genomföra en utredning och samtidigt kunna förhålla sig till den komplexitet det innebär att kunna påvisa både positiva och negativa saker om vårdnadshavare. Detta då vårdnadshavare i detta fall främst utgörs av ett barns miljö och utredningen i sig är till för att skydda barnet från en riskfylld miljö.

5.3.2 Underliggande budskap

En av flera maktaspekter vi uppmärksammat och valt att vidare fördjupa oss inom är de saker som uttrycks implicit i utredningarna. Vi har valt att kalla detta för underliggande budskap. Detta görs genom språkliga verktyg som socialsekreteraren använder för att uttrycka värderingar och åsikter. Hur dessa budskap uttrycks visar på en viss ambivalens hos socialsekreteraren där de

uttrycker sig implicit istället för explicit, vilket kan tolkas som att de vill undvika att kritisera familjen rakt ut med oro för att kränka vårdnadshavare genom att öppet kritisera av rädsla för att skada arbetsalliansen (Ponnert, 2007). Om det är information som är viktig för utredningens utgång så har det funnits en tendens att linda in detta i information som kan tänkas betyda något annat. Dessa framställs ofta som positiva inslag men med negativ innebörd. Det förekommer dock även mer negativa inslag som kan dölja att det faktiskt i samband med detta ändå skett positiva saker:

Hon har sagt med ord att hon medverkar i utredningen (3)

Små förändringar kommer långsamt och motvilligt (3)

Dessa citat påvisar en brist hos föräldrarna där de inte förmår göra de förändringar som krävs enligt socialsekreteraren. Dock utelämnas delen om att det faktiskt har skett vissa förändringar vilket kan tydas utifrån citatet genom att de beskriver att det kommer små förändringar. Dessa former av inslag och underliggande budskap kan även relateras till Järvinens (2015) diskussion om subtil maktutövning som är svår att förhålla sig till på grund av dess subtila karaktär.

5.3.3 Motmakt

I utredningarna har vi kunnat urskilja inslag som kan visa på vårdnadshavares strategier att förhålla sig till utredningen och syftet med den. Vårdnadshavaren försätts i en speciell situation där dennes brister tydliggörs på ett sätt där de kan känna att de inte längre har någon talan eller makt över vad som kommer att hända. Alla besitter dock någon form av mikromakt och även om familjen känner sig maktlösa har även de makt att göra motmakt (Börjesson & Rehn, 2009). Vi har i analysen tolkat situationer som kan visa på denna motmakt och försök till att göra motstånd mot socialtjänsten, där vårdnadshavare använder olika strategier som kan liknas med sådan motmakt som Börjesson och Rehn (2009) beskriver. Det är främst tre strategier som har urskilts. Den ena är ett rättfärdigande av vårdnadshavarens egen situation eller beteende i olika sammanhang.

[Barnet] kommer inte till förskolan ens de timmar han har rätt till och i samtal med hans mamma så uppger hon många skäl till hans

frånvaro. Mamman säger att hon har för många egna åtaganden för att få lämning och hämtning att fungera (13)

Den andra strategin handlar om, slarvigt uttryckt, "hot" om att göra något om socialtjänsten skulle ta deras barn. Ett sådant hot har visat sig i några utredningar och i visat nedanstående citat;

Mamma uppger att hon planerar att flytta till [land] tillsammans med [barnet] och syskon om de måste placeras (2)

Den tredje strategin är att vårdnadshavare inte vill delta i utredningen, håller barnet borta från socialsekreteraren eller inte vill delge information om barnet, vilket citatet nedan illustrerar.

Men då [mamma] rymt och föräldrarna varit ambivalenta i sin inställning till hjälp har det varit svårt för socialtjänsten att få till stånd en fungerande samarbetsrelation med [mamma] och hennes föräldrar varför vården avbrutits och inte kunnat fullföljas (10).

Detta kan ses som en annan form av motmakt då den kanske inte alltid uttrycks explicit som de andra strategierna. Det innebär inte att det är en mindre kraftfull maktstrategi utan kanske snarare tvärtom, den mest "effektiva" då det är denna motmakt som i sin tur gör socialsekreterarna maktlösa och skapar svårigheter för dem att faktiskt genomföra utredningen då de inte får någon eller tillräcklig information om barnet. Börjesson och Rehn (2009) menar att om sådana strategier som nämns ovan ska kunna benämnas som motmakt så behöver vårdnadshavaren medvetet använda dessa strategier som motstånd mot utredningen och socialsekreteraren. Av just dessa exempel som visat sig i utredningarna görs det tydligt att det är den kontext kring motstånden som faktiskt avgör att det handlar om en form av motmakt. Eftersom dessa strategier används av vårdnadshavarna för att förhindra att socialtjänsten med eventuell rädsla för att socialtjänsten ska kunna ta deras barn ifrån dem. Herz & Johansson (2012) menar dock att familjen inte har samma möjligheter att utöva makt eller motstånd då socialsekreteraren har tolkningsföreträde, vilket innebär att familjen riskerar repressalier.

5.4 Synliggjorda diskurser

Diskurser knyts ofta samman kring centrala begrepp och det är kring dessa ord som diskurser skapas. Dessa begrepp är oftast öppna för flera tolkningar som vi har varit inne på tidigare. Att de är öppna för olika tolkningar innebär att olika diskurser kämpar om att äga ordets innehåll, alltså betydelse (Phillips & Winther Jørgensen, 2002).

5.4.1 Psykosocial diskurs

En av de mest återkommande diskurser vi funnit i utredningarna är den psykosociala diskursen. Den har återfunnits både tydligt och mindre tydligt. Först såg vi den inte alls för att den är så omfattande och bred. Detta är en diskurs som i den sociala barnvården kan kopplas till den miljö barnet lever i och hur denna miljö påverkar barnet. Detta visade sig exempelvis genom att påvisa barnets omringande psykosociala miljö utifrån vårdnadshavares egna svårigheter som exempelvis psykisk ohälsa. Att undersöka barnets hemmiljö eller skolan i relation till barnet är en väsentlig utgångspunkt utifrån (§2 LVU) som används vårdnadshavare inte kan tillförsäkra barnet en säker miljö och hemsituation (Fahlberg & Larsson, 2016). Socialsekreterares främsta uppgift är arbeta för barnets rätt till skydd, och det är vid skrivandet av utredningen som socialsekreteraren framhäver sin egen professionella yrkesroll och dess arbetsuppgifter. Yrkesrollen innebär att sammanställa information från olika aktörer och binda samman detta till en helhet som beskriver barnets miljö och dess påverkan (Leviner & Lundström, 2017). På ett sätt kan därför den psykosociala diskursen ses som socialsekreterarens diskurs. Det är i detta sammanhang som socialsekreterarens profession kan trumfa andra professioner som rör sig inom andra diskurser då socialsekreteraren berör flera olika diskurser i sitt arbete med den psykosociala diskursen. Detta innebär ett ansvar i hur motstridig information vägs mot varandra samt att en värdering av alla uppgifter måste göras. Att göra en sammanvägd bedömning i analysen är ingen lätt uppgift och präglas av makt i form av tolkningsföreträde gentemot klienter och andra sakkunniga. Att välja vad som ska vara med innebär även att välja bort vad som inte anses lika viktigt. Det är ingen lätt uppgift och även om det föreligger en strävan efter objektivitet och saklighet kommer socialarbetarens egna värderingar påverka hur antaganden görs utifrån inhämtad information (Herz m fl., 2012).

När socialsekreterare utifrån sin yrkesroll rör sig inom den psykosociala diskursen möter de som nämnts ovan av andra diskurser. Här kan det exempelvis synas inslag från den medicinska och psykologiska diskursen, men även diskurser som är mer specifika och relaterar till "grundproblematiken" hos vårdnadshavare såsom diskurser kring missbruk, våld, psykisk ohälsa, funktionshinder och föräldraskap. I ett barns omgivning kan det finnas flera faktorer som påverkar barnets situation och hemmiljö. Detta visar på att diskurser inte alltid står var för sig utan påverkas av varandra vilket kan härledas till Faircloughs idé om interdiskursivitet (Phillips & Winther Jørgensen, 2002). Detta kan vara en anledning till att den psykosociala diskursen framträder tydligt i utredningarna eftersom det i denna kontext anses som en övergripande diskurs som innefattar och relaterar till många andra diskurser. Hur socialsekreteraren väljer att framhäva barnets miljö och hur diskurser i deras argumentation ser olika ut i olika utredningar, vilket kan relateras till deras tolkningsföreträde som innebär att de besitter makt att kunna välja vad de vill lyfta fram och inte i olika sammanhang (Herz m fl., 2012). För detta använder de olika språkverktyg till som vi var inne på tidigare.

Något vi uppmärksammat och funnit intressant är två distinkta skillnader mellan hur socialsekreterare använder den psykosociala diskursen som argumentation. Det ena är att de beskriver miljön och relaterar till detta med exempel hur det påverkar barnet specifikt, medan det andra tillvägagångssättet är att de beskriver miljön och eventuellt vad det generellt kan få för konsekvenser för barnet. Kärnan i en utredning kan tolkas vara denna argumentation eftersom det är den som binder samman alla risk- och skyddsfaktorer som har identifierats kring barnet. Vad som blir tydligt som läsare av utredningar är då att tyngden i socialsekreterarnas påståenden, konstateranden och argumentationer blir större om detta kopplas till specifika exempel i barnets egen miljö. Detta gör att barnets situation mer påtaglig och verklig för mottagaren och kan bidra till en insikt om att det måste ske en förändring. Främst gäller detta för rätten som beslutar om vård men även för de vårdnadshavare och barn som utredningen handlar om.

5.4.2 Medicinsk diskurs

I utredningarna framkommer en tydlig medicinsk diskurs. Den är inte tydlig utifrån att den framkommer i stor omfattning utan det är dess tyngd som är

intressant. Med medicinsk diskurs syftar vi till när socialsekreteraren relaterar uppgifter i utredningen till ett medicinskt sammanhang där det används medicinska begrepp, olika former av resultat på mät tester, samt medicinska orsaker för att förklara vissa beteenden eller händelser. Något vi sett återkommer i utredningarna är att socialsekreterare använder olika “diagnoser” och andra medicinska termer för att förstärka vissa argument, dock utan att förklara vad diagnoserna i sig innebär. En uppfattning kring detta kan vara att den medicinska diskursen tillhör naturvetenskapen som är starkt förankrad vetenskapligt där man ofta pratar om mätbara resultat, men även i samhällsforskningen ger detta en större tyngd i påståenden om det faktiskt kan visa sig att det är “medicinskt bevisat” (Kvale & Brinkmann, 2014). Det framkommer även utlåtanden från läkare som i analysen används av socialsekreterare för att stärka deras argument kring något. Något som blir tydligt utifrån utredningarna är att en läkares utlåtande jämfört med en vårdnadshavares utlåtande väger tyngre utifrån läkares medicinska profession, oavsett vad utlåtandena handlar om. Vem som avgör vilket utlåtande som väger tyngst är dock socialsekreteraren som skriver utredningen vilket kan sättas i relation till det maktspel när det uppstår situationer där socialsekreteraren genom sitt tolkningsföreträde har makten att avgöra vilken information som anses bäst påvisa exempelvis ett avvikande beteende hos vårdnadshavare (Herz m fl., 2012). Drogtester och dess resultat är också något som kan kopplas till den medicinska diskursen då socialsekreterare i utredningar gällande missbruk starkt förlitar sig på sådana resultat för att exempelvis påvisa vårdnadshavarens förmåga att ta hand om sitt barn. Den medicinska diskursen vilar på antaganden om att tillstånd är fasta och bestående och att sjukdom kan botas eller inte vilket nedanstående citat visar;

Mamma är ensamstående med [barnet]. Mamma har ett varaktigt och omfattande funktionshinder i form av lindrig utvecklingsstörning och autism, samt psykiatriskt funktionshinder. Funktionshindret är inte övergående och hon kan inte med hjälp av sjukvårdsbehandling kompensera de svårigheter hon har (...)
Mammas funktionshinder betraktas som varaktiga och det finns ingen botande behandling (22)

Tillsammans med läkare har mamma genomfört intelligenstagstest vilket påvisar ett IQ-värde av 70 som klassas som svagbegåvning. Utifrån denna svagbegåvning har mamma uppvisat konstant bristande föräldraförmåga (18)

Att tala i termer utifrån IQ och siffror kan härledas till den medicinska diskursen. Utifrån makt och positionering kan detta ses som en medveten strategisk retorik genom att inleda med att påtala klientens i termer av svagbegåvad och därmed klientens position. Det är mycket som kan tolkas in här och det sker antagligen helt omedvetet, vilket visar hur dominant den medicinska diskursen är. Det uttalas exempelvis ingenting om klientens EQ (emotionella intelligens). Utifrån sin yrkesroll som socialsekreterare har man alltid en maktposition i förhållande till klienten (Järvinen, 2015; Börjesson & Rehn, 2009).

5.4.3 Psykologisk diskurs

En diskurs som återkommit i flera utredningar är den psykologiska diskursen. I denna diskurs ingår anknytningsteori och utvecklingspsykologi. Den psykologiska diskursen ser vi i användandet av psykologiska termer såsom; ”beteendemässiga”, ”kognitiva svårigheter”, ”kaos inombords”, ”utvecklat en modell”, ”känslomässig utveckling” och ”rollförvirring” mellan mamma och barn. Den utvecklingspsykologiska diskursen visar sig i sättet att benämna exempelvis barnets utvecklingskurva och används främst i samband med att små barn där oron ligger kring barnets fysiska utveckling. Överlag kan vi se att teorier om anknytning återkommer i många av analyserna och extra tydligt upplevde vi att dessa omnämns i ärenden gällande unga vårdnadshavare samt vårdnadshavare med intellektuell funktionsnedsättning. Diskursen synliggörs i att socialsekreteraren talar om vårdnadshavare i termer om anknytning till barnet utifrån barnets behov av bland annat omsorg, trygghet, förutsägbarhet och separationer. Begrepp som desorienterad anknytning och otrygg anknytning omnämns både som en framtida risk om barnet inte får specifika behov tillgodosedda men teorin används även för att beskriva relationen och samspel mellan vårdnadshavare och barnet vilket i utredningarna exempelvis uttryckts som;

[Barnet] uppvisar tydliga brister i självständighet och integritet genom ovanstående distanslösa beteende, vilket är ett kännetecken för otrygg desorienterad anknytning (9)

[Barnet] har visat på många sätt att han inte mår bra. Han har slagit sin mamma, han har ritat en teckning som visar på negativa tankar och han får inte stödet han behöver (...) [Barnet] har visat flera symptom på att han bär på kaos inombords. När han hamnade i kris kunde han inte hantera sig eller trösta sig och det är tecken på en desorienterad anknytning. Detta har skapats då hans omsorgssystem har varit kaotiskt (12)

Ovanstående citat visar hur socialsekreterare drar en koppling mellan barnets mående och beteende och antyder att detta kan bero på att barnet har en desorienterad anknytning. Vår uppfattning är att socialsekreterare ofta använder sig av odefinierade psykologiska termer och begrepp inom teorin om anknytning såsom; ”otrygg”, ”desorienterad” och ”ambivalent anknytning” utan att förklara på vilket sätt detta visar sig konkret utifrån exempelvis barnets beteende samt kopplat till vem som har gjort den bedömningen. Att använda ett begrepp som är underförstått att alla ska förstå och med en sådan självklarhet, kan relateras till begreppet hegemoniska ideologier där ord fixeras utifrån en diskurs och därmed blir allmänt accepterat på ett sätt som inte ifrågasätts. Phillips & Winther Jørgensen (2002) beskriver hur diskurser skapas kring centrala ord och hur olika diskurser kämpar om att äga ordets innehåll. Den diskursiva kampen avgörs vid det tillfälle då en diskurs har tagit anspråk på ordets innebörd på ett sätt som ingen ifrågasätter. Att nämna begrepp som exempelvis anknytning för att tala om eller beskriva relationen mellan vårdnadshavare och barnet i en kontext inom barnavård behöver enligt oss inte vara konstigt i sig, men bör då förankras och förklaras. Att den psykologiska diskursen är framträdande kan förklaras utifrån det Lundström (1993) påpekar angående att utredningar gällande tvångsvård har gått från en moralisk modell till att övergå till en psykologisk modell vilket visar sig i hur stort fokus som läggs på psykologiska bedömningar och förklaringsmodeller.

5.4.4 Juridisk diskurs

Den juridiska diskursen är framträdande i alla analyser. Det visade sig tydligt genom att socialsekreterare mer eller mindre använder sig av ord och fraser som är hämtade från den paragraf som reglerar rekvisiten för lagen om särskilda bestämmelser om vård för unga, §2. Den vanligt förekommande frasen i de allra flesta utredningarna är; “det föreligger en påtaglig risk att barnets hälsa och utveckling påtagligt skadas”, i några analyser upprepas denna fras på fler ställen i texten. Detta kan även sättas i relation till det Ström (2017) beskriver angående att barnavårdsutredningar skrivs med både ett formellt och informellt språk, vilket han menar kan bero på att texten har olika syften beroende på vem texten riktar sig emot. Generellt upplever vi att utredningarna skrivs med syfte att övertyga förvaltningsrätten och sociala myndighetsnämnden, särskilt i de fall där man argumenterar hårdare utifrån juridiska termer. Hur starkt fokus som läggs på att argumentera utifrån juridiska termer varierande som sagt vilket även kan förstås utifrån att socialsekreterare värnar om samarbetsrelationen till familjen (Ponnert, 2007).

5.4.5 Vetenskaplig diskurs

Vad vi uppmärksammat i analysarbetet är att det finns en avsaknad av den vetenskapliga diskursen då det finns en brist på styrkande referenser till olika påståenden som görs. De referenser som ges i utredningarna är främst de som hänvisas till “sakkunniga referenspersoner” såsom exempelvis läkare eller psykologer som varit delaktiga i utredningen. I ett fåtal utredningar hänvisas till forskning på det aktuella området men flera av dessa är större informationsavsnitt som saknar relevant koppling till det specifika barnets situation. Det förekommer även delar i utredningarna som refererar till forskning generellt men utan att specificera vilken forskning, vilket citatet nedan visar.

Forskning har visat att relationsmönster mellan barn och omsorgsgivare blir en “mall” för hur relationer fungerar och kan ge effekt inte bara under uppväxten utan även i vuxenlivet kring relationer
(16)

Den vetenskapliga diskursen kan tänkas relevant i förhållande till alla övriga diskurser som behandlas inom en utredning. Detta då tyngden i ett påstående inte

förefaller särskilt stor om det inte finns någon bakgrund till det då det handlar om vad som legitimerar viss specifik kunskap och inte (Börjesson & Rehn, 2009). Det förekommer påståenden som uttrycks som "sanningar" vilket ovan talats om i relation till de maktaspekter som socialsekreterare omringas av. I detta vetenskapliga sammanhang görs det därför ännu mer tydligt att makt och kunskap påverkas av varandra då kunskap kan ge makt, och makt kan reproducera kunskap. Detta är något som Foucault belyser i sitt maktbegrepp och menar att individer, som här till exempel socialsekreterare, inte i sig själva kan legitimera kunskap utan att utredningens kontext tillsammans med maktstrukturer avgör vilken kunskap som anses legitim och "nyttig" (Börjesson & Rehn, 2009). Utredningar som handlar om till exempel våld och benämner hur detta påverkar barnet bör därför ha referenser till forskning på ämnet för att socialsekreteraren ska kunna lägga mer tyngd i sina argumentationer och på så sätt rättfärdiga sina bedömningar. Utifrån detta räcker inte heller att endast referera till individer som avses som sakkunniga i en utredning.

5.4.6 Mindre framträdande diskurser

Utöver ovan nämnda diskurser har vi även urskilt flera andra intressanta diskurser, om än inte lika framträdande. Den psykiatriska diskursen (som tillhör den medicinska) visade sig genom att tala om psykisk ohälsa som beskrevs genom exempelvis depression, suicidtankar och alkoholproblem. Den postkoloniala diskursen var en av diskurs som vi uppmärksammade tydligt vid ett tillfälle och den fann vi i hur socialsekreteraren uttalade sig i följande mening:

I Sverige finns lagstiftning om nolltolerans om våld. Det är ett olagligt sätt att lösa en stressad familjesituation (12)

Detta kan härledas till föreställningar om "de andra" som inte är svenskar och som ska uppmanas förstå att här i Sverige har vi lagar på att man inte får ta till våld. Detta är något som ses som självklart i Sverige så det är inget som vanligtvis skrivs. Varför detta skrivs i just denna utredning och fraser som "här i Sverige" används gör att det bildar en underbyggd förståelse i att utredningen avser en familj som inte ursprungligen kommer från Sverige. Det ligger även något fostrande och moraliserande i det sättet att skriva samt tydliggör ett underförstått budskap att svenskar inte brukar våld.

Vi kunde även härleda vissa utredningar till diskursen om genus där socialsekreteraren beskriver situationen kring båda vårdnadshavarna men skriver i följande citat explicit om enbart pappa, vilket underförstått kan förstås som att detta inte gäller mammor och att mammor inte tar till våld;

Att vara pappa innebär att ofta vara utsatt för frustration och stressade situationer (...) Att som pappa reagera med våld i en stressad eller frustrerad känsla gör honom direkt okvalificerad som omsorgsperson. Utan behandling för att komma till insikt med och hitta andra sätt att hantera situationer som innehåller stress är han inte att tilltro med ansvar över sina barn (12)

Gällande diskursen om missbruk förefaller detta citat intressant;

I samband med att det framkom att det misstänktes finnas ett missbruk hos mamma gick hon med på att lämna drogtester vilket hon med 17 tillfällen för test valde att komma vid 7 tillfällen (13)

Ovanstående citat kan härledas till diskursen om missbruk som en sjukdom eller som ett eget val vilket vi menar inbegriper ideologiska ståndpunkter om att se missbruk som ett val eller som vilken sjukdom som helst. Det handlar också om en fråga gällande om huruvida missbruk är ett individuellt problem eller strukturellt problem, skillnaden mellan dessa är att individuella problem läggs på individen själv att lösa. Detta exempel menar vi visar på att ordval kan bli avgörande i hur en text kan tolkas. Generellt tolkar vi att drogtester i sig används som ett "rättfärdigande" och som ett väldigt "svart på vitt" resultat om något är bra eller inte.

I några analyser urskilde vi diskursen om funktionsnedsättningar, där socialsekreterare talar om klienter med intellektuell funktionsnedsättning (vårt ordval) i utredningarna men som de själva benämner som personer med lindrig utvecklingsstörning och svagbegåvning. Ett exempel som berör klienter som har en intellektuell funktionsnedsättning är att socialsekreterare väljer ordet

“institutionsvård” och en “personalstab” när hen beskriver hur omfattande det stöd som vårdnadshavare är i behov av. Liknande diskurser finner vi även gällande funktionsnedsättning i en annan utredning där socialsekreteraren talar om vårdnadshavarnas omfattande behov.

Brister i den grundläggande omsorgen är möjliga att komplettera med stöd i hemmet, samtidigt är det ur barnets synvinkel inte gynnsamt om föräldrars stödbehov är så omfattande att hemmet blir institutionsliknande (11)

Detta kan tolkas som att man underförstått vill förmedla att en hemmiljö formad som en institutionsliknande miljö inte är en lämplig miljö för ett barn, vilket kan härledas till när personer med funktionsnedsättningar bodde på institutioner och dit vill man inte gå igen.

6. Slutsats

Vi kommer i detta avsnitt sammanfatta vår analys och genom det besvara våra frågeställningar. Våra frågeställningar är; Vilka språkliga medel och andra strategier använder sig socialsekreterare av i utredningarna? Hur bygger socialsekreterare upp sin argumentation i utredningarna? På vilket sätt framträder former av makt i utredningarna?

Analysdelen i utredningarna skrivs överlag med stark objektiv affinitet, vilket betyder att aktörer utelämnas och analysen skrivs med stark bestämdhet, det vill säga att någonting *är* på ett visst sätt. Att skriva på detta sätt ger sken av att uttalandet är en allmän vedertagen sanning som inte behöver ifrågasättas. Genom att inte skriva ut aktören menar Fairclough att ansvaret förskrivs och de maktprocesser som ligger bakom påståendet döljs och därmed också ansvaret (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003). Det framkommer även att socialsekreteraren använder olika former av retoriska knep för att förstärka och underbygga sin argumentation till mottagaren för att övertyga (Sköldberg, 2014). Att skriva med en stark objektiv affinitet i kombination med förstärkande ord gör att analysen kan upplevas hård och onyanserad. Detta kan tolkas och förstås genom en av de strategier Ponnert (2007) beskriver angående att socialsekreterare väntar in rättsliga bevis för att sedan kunna lägga mer tyngd i sina argument så att förvaltningsrätten ska bifalla ett beslut om tvångsomhändertagande i syfte att skydda barnet. Vi kopplar detta även till både en avsaknad av den vetenskapliga diskursen då aktören till påstående ofta utelämnas, men även till Ström (2017) som menar att socialsekreterarens språkanvändning och syfte i en text ibland kan dölja den "sanne" upphovsmannen; myndigheten.

Sanning, kunskap och makt är något som Foucault menar hänger tätt samman vilket vi har urskilt och påvisats genom hur socialsekreterare använder argumentation och kunskap för att framställa något som en "sanning" utifrån sin yrkesposition (Börjesson & Rehn, 2009). Socialsekreterarna använder sig ibland av så kallade tomma signifikanter (mångtydiga begrepp) utan att vidare förklara vad de menar och på vilket sätt detta kan kopplas till en specifik situationen. Många av dessa begrepp är hämtade från BBICs handbok vilket kan kopplas till Ponnert (2007) som menar att BBIC styr socialsekreterarna i hur utredningar skrivs och utformas. Samt till Fairclough som menar att texter produceras och

reproduceras genom tidigare texter (Phillips & Winther Jørgensen, 2000, 2002; Fairclough, 2003). Risken med att använda mångtydiga begrepp utan att fylla dem med innehåll är att det som skrivs saknar väsentlig substans och mening. Detta kopplar vi till ett myndighetsspråk som riskerar att skapa en "vi" och "dem" känsla där socialtjänsten som myndighet skriver "för" och "om" med ett språk som familjer inte förstår. Järvinen (2015) menar att det är just genom socialtjänsten som organisation som socialarbetarens yrkesroll får sin maktposition gentemot familjen. Socialsekreteraren besitter makt i både tolkningsföreträde och position i förhållande till klienten genom hur de formulerar sig i utredningarna samt i avvägningen om vad som anses vara trovärdigt (Herz m.fl. 2012; Lee, 1994).

Vi har kunnat urskilja olika strategier som både socialsekreterarna och familjen använder medvetet och/ eller omedvetet. Detta visar sig genom hur socialsekreterare använder sig av språkliga verktyg för att uttrycka sin välvilja och för att rättfärdiga sina argument. Dessa strategier stämmer med vad Ponnert (2007) (se även; Ponnert & Svensson, 2019) tidigare har kommit fram till, där socialsekreterare till bland annat försöker att bibehålla samarbetsrelationer till familjerna genom att växla hård argumentation med positiva saker oavsett om det beslutas om tvångsvård eller inte, då det möjliggör för socialsekreterarna att ha insyn i hur barnet har det. Vårdnadshavarnas strategier yttrar sig genom olika sätt att göra motstånd/motmakt i form av avståndstagande och att hålla barnet borta från kontakt med socialtjänsten. Alla har någon form av makt och det är även denna motmakt som gör socialtjänsten maktlösa då de begränsar dem i att skapa kontakt med familjen och att få information. Socialsekreterarens tolkningsföreträde och maktposition gentemot klienten innebär dock att familjens motstånd riskerar att få sanktioner (Börjesson & Rehn, 2009; Herz m fl, 2012).

Diskurser vilar på olika antaganden och genom att studera vilka diskurser som socialsekreterarna använder sig av kan även attityder och värderingar avslöjas. Det förklarar även vad socialsekreterare väljer att fokusera sin argumentation på och vilka hjälpmedel från andra diskurser de använder. Flera diskurser synliggörs där några är mindre framträdande i "storlek" men även ett ord kan säga mycket. Ett exempel på det är diskursen om missbruk som kan härledas till olika ideologier; att se på missbruk som ett individuellt eller ett strukturellt problem.

Dominerande diskurser används inte sällan helt oreflekterat och det är just därför dom är dominerande för det är ingenting man tänker på eller ifrågasätter. I utredningarna urskiljer vi ett flertal olika diskurser, där vissa är mer framträdande än andra. Vissa kunde vi tydligt urskilja medan andra uttrycktes mer subtilt och underförstått. I en del analyser kunde vi urskilja en psykosocial diskurs. Phillips & Winther Jørgensen (2002) skriver att man kan bli "blind" i sin egen diskurs för att den är så självklar. Det är särskilt fyra diskurser som framträder i analysdelen; den psykosociala, den medicinska, den psykologiska och den juridiska. Dessa framträder på olika sätt där den psykosociala diskursen är en naturlig utgångspunkt då den kan sättas i relation till både BBIC som utgår från ett utvecklingsekologiskt perspektiv samt §2 LVU som fokuserar på barnets hemmiljö. Denna är den bredaste och därmed svår att greppa då den innefattar många mindre diskurser. Diskursen sätter barnet i ett större sammanhang där både barnets inre och yttre miljö behandlas i relation till varandra. Vår tolkning är att detta kan vara socialarbetarens diskurs. Den medicinska diskursen visar sin dominans genom dess tyngd och att den verkar trumfa de andra diskurserna de gånger den framträder. Detta synliggjordes exempelvis genom att socialsekreteraren vid några tillfällen använder den medicinska diskursen istället för den psykosociala diskursen för att underbygga sin argumentation i utredningen. Den psykologiska diskursen visar sig främst i hur socialarbetare använder sig av begrepp kopplade till anknytningsteorin på ett sätt som uppfattas självklart och ofta utan vidare förklaring. Användandet av anknytningsteorin kan förstås utifrån att BBIC delvis grundas på denna teori samt att Lundström (1993) också har konstaterat att utredningar har gått från moraliska till psykologiska förklaringsmodeller. Även andra diskurser urskildes såsom psykiatriska, postkoloniala, missbruk och diskurs om funktionsvariationer.

Det kunde också urskiljas motsättningar mellan vissa diskurser. Vid ett tillfälle var det tydligt att två starka diskurser stod emot varandra, den medicinska och den psykosociala. Detta upplever vi som mycket talande för hur dominant den medicinska diskursen är även i ett sammanhang där socialsekreterare är huvudprofessionen och inte läkaren. Fairclough menar att olika diskurser som framträder inom samma sociala domän kan hamna i konflikt vilket utgör en diskursiv kamp där diskurserna kämpar om verklighetsbilder och vilken diskurs

som ska representera den "sanna" verklighetsbilden. Diskurser är inte jämlika utan det finns alltid diskurser som dominerar över andra (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003). Vår upplevelse är att socialsekreteraren använder den medicinska diskursen för att förstärka sin argumentation. Fairclough menar att genom att producera och reproducera dominerande diskurser bidrar man till att dessa diskurser behåller sin dominanta ställning och därmed upprätthålls ojämlika maktstrukturer mellan olika sociala grupper i samhället, vilket kan kallas för ideologiska effekter (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003

I vår analys av utredningarna framkommer att socialsekreterare främst skriver för att övertyga förvaltningsrätten (jurister och lekmän) samt sociala myndighetsnämnden (fritidspolitiker). Detta visar sig genom att socialsekreteraren mer eller mindre använder sig av juridiska fraser såsom; "föreligger en påtaglig risk att barnets hälsa och utveckling påtagligt skadas" som är direkt hämtade från lagboken. Detta stämmer väl med vad Hydén (1995) tidigare har kommit fram till gällande hur socialarbetare överlag skriver argumenterande med syfte att få igenom tvångsvård.

7. Slutdiskussion

Vår studie visar på en mängd olika former av makt som visar de komplexa situationer som socialsekreteraren måste förhålla sig till. Att socialsekreteraren argumenterar för att skydda barn från att fara illa innebär även att använda sin maktfulla position till att göra gott, och den makten gör det möjligt för dem att göra någonting vilket inte får glömmas. Även om socialsekreterarens intentioner är goda och att skydda barnet från att fara illa menar vi att utredningar som enbart är hårda i argumentationen och som ger en ensidig bild av familjen riskerar att påverka familjen och deras självbild negativt. Barn som läser gamla utredningar om hur deras föräldrar enbart framställs negativt kommer rimligtvis även de påverkas i synen på sig själv och sin egen identitet. Sammantaget är det tydligt i denna studie att makt i olika former spelar stor roll för hur socialsekreterare utför sitt arbete. Arbetet med att skriva barnavårdsutredningar innebär en utmaning för socialsekreterare där deras val av ord kan skapa mening i den information som framkommer. Genom detta används språk och strategier i förhållande till makt, diskurser och samhälle där socialsekreterarens ord, mening och makt ställs i fokus.

Socialt arbete innebär ofta att socialsekreterare ska agera som "spindeln i nätet" och samverka med andra aktörer/ professioner såsom psykologer, skolpersonal, polis, läkare, sjuksköterskor, barnmorskor, behandlingspersonal, poliser och förvaltningsrätten (för att nämna några). Alla dessa professioner kommer från olika vetenskapliga traditioner som formar både deras profession och syn på vetenskap. När några av dessa professioner "möts" i barnavårdsutredningar där de ska uttala sig utifrån sin expertis och som sakkunnig inom olika områden kan det bli en strid om vilka diskurser som vill framträda med "sin syn på verklighet". Där är det dock socialsekreteraren som har tolkningsföreträde gentemot alla andra professioner och ska väga dessa utlåtanden i förhållande till vad som bedöms vara bäst för barnet. Något vi reflekterat över i arbetet med studien är att socialsekreterarnas argumentation sker i förhållande till tolkningsföreträde. Dock ger inte tolkningsföreträde automatiskt socialsekreteraren "rätt" att uttala sig om saker som "sanna" utan att det föreligger viss legitimitet bakom påståendet. Denna legitimitet fås av andra professioner och deras diskurser, men även av forskning inom ämnet. Vi har uppmärksammat och funderat över att detta inte syns tydligare i utredningar och har utifrån detta dragit slutsats att det behöver tillföras mer

referenser i utredningarna. I egenskap av studenter relaterar vi detta till den vetenskapliga diskursen som vi själva befinner oss i.

Redan för 20 år sedan argumenterade Lee (1994) att ett större fokus bör läggas på skapandet av makt genom det institutionella språket i barnavårdsutredningar istället för effektivitet, vilket vi har gjort i denna studie. Där vi sett att det finns tendenser att socialsekreterare skriver om familjer där de använder ett myndighetsspråk istället för att använda ett språk som är begripligt. Frågan vi ställer oss är om det finns fler alternativ till detta, där socialsekreteraren exempelvis kan skriva "utifrån" en klient vilket kan skapa en annan uppfattning hos läsaren om hur familjen ställer sig till utredningen och hur den produceras. Utifrån analysarbetet och sammanställningen av detta, samt det som vi kommit fram till i våra slutsatser så menar vi att detta område är någonting som bör belysas mer i arbetet vid skrivandet av barnavårdsutredningar med tanke på uppdragets komplexitet.

En utmaning med att använda en kritisk diskursanalys är att det krävs ett ständigt kritiskt förhållningssätt till egna värderingar och ett medvetande kring det egna språkbruket, vilket stundvis har varit en utmaning. Att genomföra denna studie och läsa alla utredningar har dock gett oss både kunskap och insikt i hur svårt och komplext arbetet med barnavårdsutredningar är. Detta har skapat förståelse hos oss för allt arbete socialsekreterare gör. Den kritiska diskursanalysen som metod och teori syftar till att synliggöra ojämlika maktförhållanden och därmed utveckla sätt att motverka att dessa ojämlika maktförhållanden reproduceras. Ett sätt att motverka detta är just att inta ett kritiskt förhållningssätt för att synliggöra dessa ojämlikheter och ifrågasätta dominerande diskurser. Dels för att synliggöra dem och dels för att undvika att reproduceras dessa genom vårt språk och därigenom eftersträva ett mer jämlikt samhälle (Phillips & Winther Jørgensen, 2002; Fairclough, 2003). De förändringar som vi kan se handlar om ett större fokus bör läggas på frågor om makt kopplat till det skriftliga språket. Även språket kan utvecklas på ett sätt som är lätt och begripligt för familjen själva att förstå, samt utvecklandet av ett reflexivt förhållningssätt gällande socialsekreterarens egna värderingar och diskurser som styr på arbetsplatsen. De diskussioner vi fört ovan menar vi är viktiga att ta med sig i arbete med barnavårdsutredningar då

socialarbetarens yrkesposition och tolkningsföreträde riskerar att reproduceras och institutionaliseras om den inte synliggörs och problematiseras (Herz m.fl. 2012).

Avslutningsvis är vi medvetna om att genomförandet av denna studie, och hur vi genomfört den innebär att det är vi som ska väga information och göra tolkningar, vilket försätter oss i en position med ett tolkningsföreträde och ställer oss inför samma utmaning som vi påpekat att socialsekreterarna har i sitt arbete.

8. Referenslista

- Alexius, Katarina & Hollander, Anna (2017): Kan rättssäkerhet upprätthållas när barn skyddas mot omsorgsbrister enligt 2§ LVU? I Leviner, Pernilla & Lundström Tommy (red.) (2017): *Tvångsvård av barn och unga - rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Visby: Wolters Kluwer Sverige AB.
- Bryman, Alan (2018): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Börjesson, Mats och Rehn, Alf (2009) *Makt. Begreppbart*. Malmö: Liber.
- Börjesson, Mats & Palmblad Eva (2008 eller 2009?): *Strultjejer, arbetssökande och arbetsvilliga - Kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Denscombe, Martyn (2018): *forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Fahlberg, Gunnar & Larsson, Monica (2016): *Socialtjänstlagarna*. Stockholm: Liber.
- Fairclough, Norman (2003): *Analysing discourse - Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Giddens, Anthony & Sutton, Philips W. (2014): *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Herz, Marcus; Johansson, Thomas; Lalander, Philip; Mattsson, Tina & Wikström, Hanna (2012): Mot ett kritiskt socialt arbete - avslutning. I: Herz Marcus (red.) 2012: *Kritiskt socialt arbete*. Malmö: Liber AB.
- Herz, Marcus, Johansson, Thomas (2012): Det professionella mötet. I: Herz Marcus (red.) 2012: *Kritiskt socialt arbete*. Malmö: Liber AB.
- Hydén, Lars-Christer (1995): *Det sociala misslyckandet som berättelse - Att återställa den moraliska ordningen*. Socialvetenskaplig tidskrift, vol 2 nr 3.
- Jacobsen, Dag Ingvar (2012): *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Järvinen, Margaretha (2015) Ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system. I: Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur.

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012): Etik i forskning och etiska dilemman – En introduktion. I Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012) (red.): *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend (2014): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB. Lund.

Lag (1990:52): *Lagen om vård av barn och unga*. Svensk Lag.

Lee, Nick (1994): *Child Protection investigations: Discourse analysis and the management of incommensurability*. Journal of Community & Applied Social Psychology, Vol 4 275-286 (1994).

Leviner, Pernilla & Lundström, Tommy (2017): Om tvångsomhändertagande av barn - en inledning. I Leviner, Pernilla & Lundström Tommy (2017): *Tvångsvård av barn och unga - rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Visby: Wolters Kluwer Sverige AB.

Lundström Tommy (1993) "Tvångsomhändertagande av barn - En studie av lagarna, professionerna och praktiken under 1900-talet." Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete. Rapport i socialt arbete nr 61.

Matthew, David & Sutton, Carole D. (2016): *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Phillips, Louise & Winther Jørgensen, Marianne (2002): *Discourse analysis - as theory and method*. London: Sage Publications.

Ponnert, Lina (2007): *Mellan klient och rättssystem. Tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv*. Lund: Socialhögskolan.

Ponnert, Lina (2017): LVU-utredningen - en barnavårdsutredning som andra och samtidigt en specifik utredningspraktik. I Leviner, Pernilla & Lundström Tommy (2017): *Tvångsvård av barn och unga - rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Visby: Wolters Kluwer Sverige AB.

Ponnert, Lina & Svensson, Kerstin (2019): *Socionomen i myndigheten*. Falkenberg: Gleerups.

Schulz, Pamela D. (2014): *Are Judges getting the Full Story through Court-ordered Reports and investigations? A Critical Analysis of the Discourse of Disbelief in an Allegation of Child Sexual Abuse*. Children Australia: vol 39, nr 3.

Sköldberg, Kaj (2014): *Maktens många ansikten - teorier och idéer om makt under två och ett halvt tusen år*. Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen (2018): *Grundbok i BBIC - Barns behov i centrum*. Falun: Åtta.45 tryckeri AB.

Ström, Peter (2017): *Utredning inleds - Språk, genredrag och ansvar i barnavårdsutredningar*. Växjö: Linneaus University Press.

Svedmark, Eva, (2012): Att skydda individen från skada- en forskningsetisk balansakt. I Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) (2012): *Etiska dilemman- forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.

Svensson, Peter (2019): *Diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Turen, Torsten (2007): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

9. Bilagor

1. Informationsbrev

Informationsbrev till enhetschefer på Socialtjänsten, barn- och ungdomsenheten

Hej!

Vi är två socionomstudenter som går sjätte terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet och ska under denna terminen skriva vår kandidatuppsats.

Med vår uppsats ämnar vi att undersöka hur olika aktörer, händelser och förhållningssätt framställs av socialsekreteraren i barnavårdsutredningen som ligger till grund för beslut enligt LVU §2 (Lagen med särskilda bestämmelser om Vård av Unga). Detta vill vi undersöka genom att göra en textanalys av utredningar. Forskning visar att vi som människor är medskapare till vår verklighet genom vårt sätt att tala om den. Vi är intresserade av att undersöka hur detta görs i praktiken vid arbetet med att skriva utredningar då det är en mycket komplex process.

Studien följer Svenska Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer vilket innebär att vi med detta brev ber om samtycke att ta del av 2§ LVU-utredningar i forskningssyfte. Vi föreslår att vi aidentifierar utredningarna hos er då denna studie inte ska innebära merarbete för er. Därefter ges möjligheten för er att kontrollera aidentifieringen innan vi tar med oss materialet från arbetsplatsen. Materialet kommer att behandlas säkert och förvaras så att ingen obehörig kan ta del av den. Vidare kommer de kommuner som tillhandahåller material att hållas anonyma. Utredningarna kommer endast att läsas av studenterna och handledare. Utredningarna kommer enbart att användas i studien och när uppsatsen är godkänd kommer de att förstöras. De enheter som bidrar material kommer att få ta del av uppsatsen när den är färdig om så önskas. Deltagandet är frivilligt och ni kan när som helst avbryta er medverkan utan närmare motivering.

Vid frågor om studien vänligen kontakta oss.

Emmy Sjöberg, Student
Handledare
gussjoem@student.gu.se

Hanna Wikström,
Universitetslektor

hanna.wikstrom@socwork.gu.se

Linda Andreasson, Student

gusandlif@student.gu.se